

MAYMUN DAVASI



RÜZGARIN MİRASÇISI / INHERIT THE WIND

JEROME LAWRENCE – ROBERT E. LEE



HACIVAT ÇELEBİ KİTAPLIĞI



MAYMUN DAVASI

RÜZGARIN MİRASÇISI / INHERIT THE WIND

JEROME LAWRENCE – ROBERT E. LEE

Çeviren: Şükran Yücel

*“Kendi evine zarar veren
Rüzgar eker, fırtına biçer.”*

Bu oyun ilk kez New York’ta Ulusal Tiyatro’da, 21 nisan 1955’te sahnelendi.

Zaman: Yaz. Çok uzun zaman önce değil.

Yer: Küçük bir kasaba.

Bu tarihsel bir oyun değildir. 1925’in kavurucu Temmuz ayında, Dayton, Tennessee’de geçen olaylar, bu oyunun çıkış noktası olmuştur. Fakat yine de, tümüyle kendine ait bir akışı vardır. Ünlü Scopes davasının tutanaklarından yalnızca birkaç cümle alınmıştır. Oyunun bazı karakterleri, bu devler savaşındaki bazı kişilerden etkilenmiştir ama onların kendi hayatları, dilleri ve dolayısıyla kendi adları vardır.

Yüzyılın en ünlü yazarları ve tarihçileri “Scopes Davası” üzerine milyonlarca kelime yazdı. Onlara parlak yorumlarından ötürü çok şey borçluyuz.

Dayton’da Bryan ve Darrow arasındaki çatışma dramatikti ama tiyatro değildi. Daha önemlisi onların mücadelesi, Rhea ilçesi duruşma salonundaki çarpışmalarından bu yana geçen 30 yılda yeni anlamlar ve boyutlar kazandı. “Maymun Davası” gazetecilik yapmaya çalışmıyor. Sahne direktifleri, zamanı “çok uzun zaman önce değil” diye tanımlıyor. Dün olabilirdi. Yarın da olabilir.

Jerome Lawrence, Robert E. Lee

BİRİNCİ PERDE

Birinci Sahne

(Hilsboro Duruşma salonunun içi ve çevresi. Önde jüri yeri, yargıç kürsüsü, birkaç dağınık, eski sandalye ve dava vekili masaları ile duruşma salonu yer alır. Duruşma salonunun arka duvarı yoktur. Eğimli bir yükseklikte duruşma salonunun bulunduğu meydan, ana cadde ve kasabanın yakın sokakları görünür. Bu, Hilsboro'nun tam bir tablosu değildir. Alacakaranlıkta, uykudan henüz uyanmakta olan bir kasaba izlenimi vermelidir.

Oyunun anlamı açısından, kasabanın orada her an görünür olması, davalının birey olarak varlığı kadar önemlidir. Duruşma salonu, her köşesinde aktif izleyicilerle bir horoz dövüşü, bir arena görünümünü alır.

Kavurucu bir temmuz günü, gün doğumundan bir saat kadar önce. 13 yaşında bir oğlan çocuğu olan Howard, duruşma salonunun bulunduğu meydanda dolaşmaktadır. Ayakları çıplaktır, babasının kesik tozluklarını takmıştır. Yeri dikkatle inceleyerek, bir şey arar. Küçük bir kızın sesi sahne dışından duyulur.)

MELINDA Howard!

(Howard sıkıntıyla döner ve sesin geldiği yöne bakar. Sağlıklı, at kuyruklu, on iki yaşlarında bir kız olan Melinda zıplayarak girer.)

MELINDA Selam, Howard!

(Howard onunla ilgilenmez, yeri araştırmayı sürdürür.)

HOWARD Selam Lindy!

MELINDA Bugün dünden de sıcak olacak, galiba. Dün geceki yağmurun pek etkisi olmadı.

HOWARD *(Çok bilmiş)* Ama solucanları getirdi. *(Aniden bir solucan görür. Hızla yakalar ve gururla kaldırıp gösterir.)* Şu şişkoya bak hele!

MELINDA *(Tiksintiyle irkilerek)* Onu nasıl eline alabiliyorsun? Benim midemi bulandırıyor.

(Howard böceği onun yüzüne doğru sallar. Melinda ürkererek geriler.)

HOWARD Ne korkuyorsun? Sen de bir zamanlar solucandın.

MELINDA *(Şaşırır.)* Ben kesinlikle değildim.

HOWARD Öyleydin işte. Bütün dünya sularla kaplıyken, solucanlarla su kabarcıklarından başka bir şey yoktu. Bütün ailen de, sen de birer solucandınız!

MELINDA Biz hiç de bile solucan değildik.

HOWARD Öyleyse su kabarcığıydınız.

MELINDA Howard Blair, bu söylediklerin çok günah. Babama söyleyeceğim, o da senin ağzına kırmızı biber sürecek.

HOWARD Senin moruk bir maymundur!

(Melinda'nın soluğu kesilmiştir. Hiddetle döner ve koşarak sahneden çıkar. Howard görmüş geçirmiş biri edasıyla omuz silker.)

HOWARD Güle güle Lindy!

(Solucanı teneke kaba koyar ve aramaya devam eder. Rachel girer. Yirmi iki yaşında, sevimli ama çok güzel değildir. Keten bir yazlık elbise giymiştir. Küçük bir valiz taşır. Burada görülmekten çekinerek çevresine bakınır. Howard'ı görünce duraksar. Sonra çocuğun kendisini görmediğini umarak aceleyle alt sahneye, duruşma salonuna geçer. Ama Howard onu görmüştür. Rachel'ı hayret ve merakla izler. Sonra bir solucan görür, topraktan çıkartır ve havada sallayarak sorar.)

HOWARD Büyüyünce ne olmak istiyorsun?

(RACHEL, duruşma salonunda tedirgin durur. Burası alışık olmadığı bir yerdir. Kararsız çevresine bakınır.)

RACHEL *(Çekingен seslenir.)* Bay Meeker!

(Kısa bir süre sonra, sahnenin sağ tarafındaki kapı açılır. Mübaşir Bay Meeker girer. Gömleğinin yakası açıktır, saçları dağınıktır, yüzünde içeriye girerken elindeki havluyla sildiği tıraş köpüğü vardır.)

MEEKER *(Biraz tedirgin)* Kim o? *(Şaşkınlıkla)* Burada ne arıyorsun? Merhaba Rachel! Bu kılıkta çıktığım için kusura bakma. *(Sabunu kulağından siler. Rachel'in çantasını fark ederek)* Bir yere mi gidiyorsun? Heyecan fırtınası yeni başlıyor.

RACHEL *(İçtenlikle)* Buraya geldiğimi, lütfen babama söylemeyin, Bay Meeker.

MEEKER *(Omuz silkerek)* Rahip bana işini anlatmıyor, ben niye anlatayım?

RACHEL Bert Cates'i görmek istiyorum. Nasıl? İyi mi?

MEEKER Neden iyi olmasın? Ben her zaman derim. Hapishane, dünyanın en güvenli yeridir.

RACHEL Aşağı inip onu görebilir miyim?

MEEKER Rahip kızına uygun bir yer değil.

RACHEL Sadece bir dakikalığına görmek istiyorum.

MEEKER Sen burada oturup bekle, Rachel. Onu buraya getireceğim. Burada konuşabilirsiniz.

(Rachel tahta sandalyelerden birine oturur. Meeker tam çıkacakken duraksar.)

MEEKER Mübaşir olduğumdan beri buraya sarhoşlardan, serserilerden ve tavuk hırsızlarından başka kimse gelmemişti. *(Rüyadaymış gibi)* En iyi avımız, Minnesota'da karısını doğrayan şu herifti. Onu geri göndermek zorunda kalmıştık. *(Kafasını sallayarak)* Burada bir öğretmenin bulunması bana çok garip geliyor. *(Omuz silkerek)* Adam sende, duvar edebiyatımız gelişir belki.

(Meeker çıkar. Rachel duruşma salonunun soğuk resmi eşyalarına tedirginlikle bakar. Meeker, arkasında Bert Cates'le görünür. Cates yirmi dört yaşında, solgun, zayıf bir gençtir. Sessiz, utangaç ve kibar görünüşlüdür. Pek yakışıklı sayılmaz. Rachel ve Cates birbirlerine bakarlar. Meeker kapıda duraklar.)

MEEKER Sizi yalnız bırakayım. Sakın kaçmaya kalkma, Bert!

(Meeker çıkar. Rachel ve Cates bakışırlar.)

RACHEL Selam Bert!

CATES Buraya gelmemeni söylemişim Rache!

RACHEL Kendimi tutamadım. Kimse görmedi. Bay Meeker da söylemeyecek. *(Tedirgin)* Senin buraya kapatıldığını düşündükçe...

CATES *(Onu neşelendirmeye çalışarak)* Sana komik bir şey söyleyeyim mi? Yemekler pansiyondakinden daha iyi. Aşağısının ne kadar serin olduğunu kimseye söyleme. Yaz aylarında suç oranı korkunç artar.

RACHEL Odana uğrayıp bir iki şeyini aldım. Temiz bir gömlek, en iyi kravatın, birkaç mendil...

CATES Teşekkür ederim.

RACHEL *(Ani bir çıkışla)* Neden her şeyin bir şaka olduğunu söylemiyorsun? Yasaları çiğnemek istemediğini, pişman olduğunu söyle.

CATES Brady'nin gelişiyse iş çıkırından çıktı, sanırım.

RACHEL Chatanoga'dan özel bir trenle geliyor. Babam istasyona onu karşılamaya gidiyor. Tabii, bütün kasaba halkı da.

CATES Aman bandoyu unutmayın!

- RACHEL** Henüz, geç değil, Bert. Neden yanıldığını kabul etmiyorsun? Ülkenin en güçlü ikinci adamı senin suçlu olduğunu kanıtlamak için kalkıp buraya geliyorsa...
- CATES** Hala suçlu olduğumu mu düşünüyorsun?
- RACHEL** Bunu neden yaptın?
- CATES** Nedenini biliyorsun. Hunter'ın biyoloji kitabı elimdeydi. Lise ikilere Darwin'in "Türlerin Kökeni"'ni okudum. *(Rachel itiraz etmek ister.)* Darwin'in bütün söylediği, insanın bir saksıdaki sardunya gibi çıkmadığı, varlıkların yedi günde değil, uzun bir mucize sonucu oluştuğuydu.
- RACHEL** Buna karşı bir yasa var.
- CATES** Onu ben de biliyorum.
- RACHEL** Herkes senin kötü bir şey yaptığını söylüyor.
- CATES** Her şey iyi-kötü, ak-kara, gece ya da gündüz kadar basit değil. Kuzey kutbunda alacakaranlığın altı ay sürdüğünü biliyor musun?
- RACHEL** Biz kuzey kutbunda yaşamıyoruz. Hilsboro'da yaşıyoruz. Burada güneş battığı zaman her şey karanlığa bürünür. Sen neden bunu değiştirmeye çalışıyorsun?
- (Rachel, bavuldan gömlek, kravat ve mendilleri çıkarır.)*
- RACHEL** Al bunları.
- CATES** Teşekkür ederim, Rache.
- RACHEL** Neden sen de doğru tarafta yer almıyorsun?
- CATES** Babanın tarafında mı?
- (Rachel gitmeye kalkışır. Cates arkasından koşar.)*
- CATES** Rache... Beni bırakma!
- (Meeker uzun saplı bir süpürgeyle girer.)*
- MEEKER** *(Öksürerek)* Burayı temizlemem gerek.
- (Rachel, Cates'den ayrılarak hızla uzaklaşır. Onlarla ilgilenmeden yeri süpürmekte olan Meeker, birden durur ve süpürgeye dayanarak.)*
- MEEKER** Hey gidi günler hey! Matthew Harrison Brady buraya geliyor. Başkanlık seçimlerinde oyumu hep ona vermiştim. 1900'de de, 1908'de

de. Seçimlere ilk katıldığında yaşıım tutmamıştı ama babam da ona vermişti. *(Gururla Cates'e döner.)* Onu gördüm, biliyor musun? Chattanooga'daki seçim mitinginde. *(Anılarına dalmış, coşkuyla)* Yer yerinden oynamıştı. Çadırın direkleri sallanıyordu. *(Cates sinirlenir.)* Avukatın kim, evlat?

CATES Bilmiyorum. Baltimore'daki gazeteye yazdım. Onlar birini gönderecekler.

MEEKER *(Yeniden süpürmeye başlar.)* Güçlü biri olmalı, yoksa işin zor, evlat.

CATES *(Giysileri alarak)* Hücreye dönelim mi?

MEEKER Gerek yok. İstersen burada kalabilirsin.

CATES Madem hücrede kalmam gerekiyor, iyisi mi hücremde olayım.

(Meeker omuz silkerek, çıkan Cates'i izler. Duruşma salonundaki ışıklar söner ve kasaba aydınlanır. Sıcak bir temmuz sabahı. Dükkân sahibi girer, dükkânın kapısını açar. Bayan Krebs, meydanda gezinmektedir.)

DÜKKÂN SAHİBİ Hava çok sıcak, değil mi Bayan Krebs?

BN KREBS Yüce Tanrı bize sığağı verirken, terlememiz için de ter bezlerini yarattı.

DÜKKÂN SAHİBİ Şeytanın bu kadar cömert olmadığına bahse girerim.

BN KREBS Sakın bunu öğrenmeye kalkışma.

(Rahip Jeremiah Brown girer. Sıska ve ince dudaklıdır. Kaşlarını çatarak çevresine bakınır.)

DÜKKÂN SAHİBİ Günaydın muhterem peder.

BN KREBS Günaydın, peder.

BROWN Günaydın, Bayan Krebs. *(Yüksek sesle)* Bayrak nerede? Neden bayrağı asmadınız?

CORKIN *(Başka bir işçi tarafından izlenerek girer.)* Boyası kurumadı daha.

(Ellerinde rulo halinde bir bez bayrak taşırlar.)

BROWN Bay Brady gelmeden her şey hazır olmalı.

(Cooper herkese selam vererek girer.)

CORKIN Elimizden geleni yapıyoruz, Peder.

BROWN İlk bakışta nasıl bir cemaat olduğumuzu anlamalı.

CORKIN Haklısınız, Peder. Hadi gel, Phil.

(Bayrağı binaların arasındaki direklere doğru taşırlar.)

BN KREBS Büyük bir gün, Peder.

CORKIN Hem de, çok büyük. Piknik yemeği hazır mı, Bayan Krebs?

BN KREBS Krallara layık.

(Bannister, Platt ve diğer kasabalılar heyecanla toplaşırlar. Renkli kasaba yurttaşlarıdır, karikatürize edilmiş taşrahılar değil.)

BOLINGER *(Kornetini taşıyarak koşa koşa girer.)* İstasyon şefi trenin Chattanooga'dan tam zamanında kalktığını söyledi. Brady yoldaymış.

COOPER Brady, buraya gelir gelmez, herkes akın edecektir. Kasabada iğne atsan yere düşmeyecek.

DÜKKÂN SAHİBİ Bu alışveriş demek.

(Melinda ile annesi girer. Limonata tezgahını kurarlar.)

BANNISTER Tüm bu insanlar nerede kalacak? Onları nerede yatıracamız?

BN KREBS Sen paradan haber ver. Parayı veren düdüğü çalar.

PLATT Güney ordusu buraya geldiğinden bu yana kasabamızın en büyük günü.

HOWARD *(Sahneye fırlayarak)* Ted Finney, koca davulunu çıkardı. Deponun halini bir görmelisiniz. Olukları kurdelelerle süslemişler.

MELINDA Limonata! Buz gibi limonata!

(İşçiler kalabalığın üzerinde bayrağı sallarlar. Bayrağın üstünde "İncil okuyun" yazar.)

CORKIN Bayrak hazır, Peder!

(Kasaba halkı alkışlar. Bollinger kulak tırmalayan bir müzik çalar. Bir seyyar satıcı beyaz önlüğü ile sosisli sandviç arabasını yürütür. Kalabalık bir bayram coşkusu içinde dolanır.)

SEYYAR SATICI Sosisli sandviçler! Hot doglarım var! Sıcak sıcak!

(Bayan Mac Clain yelpazelerle dolu bir sepetle girer.)

BN MCCLAIN Yelpaze alın! Maley Cenaze Vakfı'nın hediyesi. Otuz beş sente!

(Sahne coşkulu ve umutlu halkla dolmuştur. Bayan Blair kalabalığı yararak oğlunu arar.)

BN BLAIR Howard! Howard!

HOWARD *(Annesine doğru ilerler.)* Anne, baksana, tıpkı panayır gibi.

BN BLAIR Sakin ol, Howard. Ortalıkta koşup durma. Kendine çeki düzen ver biraz. Saçlarını düzelt.

(Howard eliyle düzeltir, annesi inatçı saçı yatıştırır. Howard aniden kaybolur. Dağlardan gelen bir din adamı olan Elijah, elinde kitaplarla dolu bir sebze sandığı ile girer. Saçları dağınık ve sakallıdır. Çuvaldan yapılmış paçavra gibi bir gömlek giymiştir. Yalın ayaktır. Sosisli sandviçle limonatanın arasına tezgâhını kurar. Tezgâhın önüne "Cennetin Anahtarını Alın." yazılı bir pankart asar.)

ELIJAH *(Kulak tırmalayan çatlak bir sesle)* İncil alın! Cennetin anahtarını alın!

(E. K. Hornbeck elinde bir bavulla dolaşmaktadır. 35 yaşlarında bir gazetecidir. Kibar bir kentli görünümündeki kıyafeti, kasaba halkının görünüşü ile tam bir zıtlık yaratır. Hornbeck çevresini küçümseyen bakışlarla gözlemler.)

BN MCCLAIN *(Hornbeck'e)* Yelpaze ister misiniz? Maley Cenaze Vakfı'nın hediyesi, sadece otuz beş sente.

HORNBECK Evet ama önce ölmem gerek.

BN KREBS *(Hornbeck'e yaltaklanarak)* Yabancısınız, değil mi, bayım? Kalacak temiz, düzgün bir yer ister misiniz?

HORNBECK Benim temiz, düzgün bir yerim var, madam. Buraya gelebilmek için orayı terk ettim.

BN KREBS *(Yılmadan)* Ama burada bir odaya ihtiyacınız olacak.

HORNBECK Konuk Evi'nde yerimi ayırtmıştım.

BN KREBS Ya, demek öyle. *(İçini çeker.)* Çok iyi. Odalarında tuvalet varmış diyorlar.

HORNBECK Ah binlerce su kuyusu
Ama ne vanası var, ne musluğu
Hilsboro, cennet Hilsboro
İncil kemerinin tokası.

(Seyyar Satıcı ve Elijah karşıt taraflardan Hornbeck'in üzerine gelirler.)

SEYYAR SATICI Sosisli sandviç!

ELIJAH İncil alır mısınız?

(Hornbeck bavulunu diklemesine yere koyar ve üstüne oturur.)

HORNBECK Alın size ilginç bir soru!
Hangisi daha aç acaba?
Midem mi, ruhum mu?

(Hornbeck bir sosisli sandviç alır.)

ELIJAH *(Öfkeli)* Yoksa sen bir evrimci misin? Bir kâfir, bir günahkâr mı?

HORNBECK Hem de en iflah olmazından. Ben gazeteciyim. *(Elini uzatarak)* E. K. Hornbeck. Baltimore Herald gazetesinden. Adınızı duyamadım.

ELIJAH *(Etkilenerek)* Bana... Elijah derler.

HORNBECK *(Memnun)* Elijah! Şu işe bak! Hayatta olduğunu bilmiyordum. Bazı kitaplarını okumuştum.

ELIJAH *(Gururla)* Benim okumam yazmam yok.

HORNBECK Özür dilerim. Başka bir Elijah'la karıştırdım, herhalde.

(Bir laternacı, ipin üzerinde canlı bir maymunla girer. Hornbeck, maymunu neşeyle izler, kollarını iki yana açarak onu coşkuyla selamlar.)

HORNBECK Büyükbaba!!!

(Maymunun önünde eğilerek elini sıkar.)

HORNBECK Hilsboro'ya hoş geldiniz, efendim. Savunma lehine mi tanıklık yapacaksınız? Yoksa davacı taraf için mi?

(Maymun elbette yanıtlamaz.)

HORNBECK Yorum yok mu? Haklısın, böylesi daha güvenli. Ama sizi uyarırım, efendim. Hilsboro'daki taklitlerinizden sakınınız!

(Melinda maymuna para uzatır.)

MELINDA Bakın, paramı kaptı!

HORNBECK Bundan daha iyi bir kanıtı olamaz.
Maymundur insan ırkının babası.

TIMMY *(Soluk soluğa koşarak)* Tren geliyor! Dumanı göründü!

(Trenin sesi duyulur.)

BROWN *(Komut verir.)* İncil Birliği'nin tüm üyeleri, hazır olun! Bay Brady'e, onu Hilsboro'ya nasıl bir ruhla çağırdığımızı gösterelim.

(Bayan Blair düdüğü çalar ve kasaba halkı askeri sıraya dizilerek “Zion’a Yürüyüş” marşını söyler. Laternacı bile maymunu bırakarak dışarıya çıkan kalabalığa katılır. Hornbeck sahnede kalır.)

HORNBECK Amin! *(Maymuna)*
Gözünü aç Keşiş!
Neslinin en parlak örneğiyle karşılaşmak üzeresin.
Kilise, başındaki şapkadır onun için
Katedral sırtındaki pelerin
Aslan Rişar’ın haçlı ordusu gibi
Yeri göğü inletir yıldırım misali.

(Dükkân Sahibi, dükkânından çıkarak vitrinine bakar. Hornbeck ona döner.)

HORNBECK Gösteriyi kaçıyorsunuz, bayım!

DÜKKÂN SAHİBİ Birinin dükkânı beklemesi gerekiyor.

HORNBECK Evrim hakkındaki görüşünüzü sorabilir miyim, efendim?

DÜKKÂN SAHİBİ Hiçbir görüşüm yok. Bunlar ticarete zararlıdır.

(Sahne dışından alkış sesleri gelir. Davul gümbürtüleriyle “Bana o eski zamanın dinini verin.” şarkısını söyleyen kasaba halkının sesleri gelir.)

HORNBECK *(Maymuna)*
Trampeti çal, davula vur.
Katılmadığı için bu sürüye
Kafese kapatılan öğretmenle
Senin yarışmanı görmeye
Geldi bu millet, oynaya güle.

(Kalabalık, ellerinde pankartlarla ve düzgün adım girer.)

İNSAN MISIN YOKSA MAYMUN MU?
DARWIN’İ YASAKLAYIN!
OKULLARI GÜNAHTAN KORUYUN!
BENİM ATALARIM MAYMUN DEĞİLDİR.
HILSBORO’YA HOŞGELDİNİZ!
MATTHEW HARRISON BRADY!
KAHROLSUN DARWIN!
OKULLARIMIZA KÜFRETMEYİN.
DARWIN YANLIŞTIR.
KAHROLSUN EVRİM.
TANRIYA DÖN.

(Hornbeck, gösteriyi seyretmek üzere arka tarafa geçer.

Matthew Harrison Brady, başında şapkasıyla babacan bir dev gibidir. Çocuklarıyla çevrelenmiş bir aile reisi gibi alkışların ve coşkunun tadını çıkartır. Gri saçlı, kel kafalı,

göbekli ve yaklaşık 65 yaşlarındadır. Bayan Brady, Belediye Başkanı, Rahip Brown, gezici Bölge Baş Savcısı Tom Davenport, bazı gazeteciler ve bir meraklı ordusu ardından gelir.)

HEPSİ *(Şarkı söylerler.)*
 Bana eski zaman dinini verin
 Bana eski zaman dinini verin
 Bana eski zaman dinini verin
 Benim için o en iyisidir.

Babam için iyiydi.
 Babam için iyiydi.
 Babam için iyiydi.
 Benim için de iyidir.

BELEDİYE BAŞKANI Bay Brady, lütfederseniz.

BROWN *(Şarkı söyleyerek)* Brady için çok iyidir.

KALABALIK Brady için çok iyidir.
 Brady için çok iyidir.
 Brady için çok iyidir.
 Benim için en iyisidir.

(Alkışlar ve neşeli çığlıklar. Brady bir ışık haresi içindeymiş gibi dikkatleri üzerine toplar. Bayan Brady sevimli bir kadındır. Modaya uygun giyimiyle ülkenin ikinci adamına uygun bir “ikinci leydi” görünümünde ve kocasının gölgesindedir. Bu onun canını hiç sıkmaz. Sarah Brady, tüm düşünce ve duygularının kocası aracılığıyla gerçekleşmesinden mutludur. Brady şapkasını çıkarır ve elini kaldırır. Kalabalık saygıyla susar.)

BRADY Güzel şehriniz Hilsboro’yu öyle bir donatmışsınız ki, hepinizin dostum olduğunu anlıyorum.

(Kalabalık coşkuyla alkışlar. Brady’nin konuşması sırasında onun kişisel karizmasından kimse kuşku duyamaz. Sahnenin sol köşesinde kibirli bir tavırla oturan Hornbeck bile konuşmacının gücünden etkilenir. Brady gerçekten ağırlığı olan bir politikacıdır.)

BRADY Bayan Brady ve ben aranızda olmaktan çok mutluyuz.

(Brady eşinin elinden tutarak kendi yanına çeker.)

BRADY Ama keşke bizi bu kadar sıcak karşılamasaydınız.

(Bunu söylerken ceketini çıkartır. Kalabalık güler. Brady gülümser. Bayan McClain bir yelpaze uzatır. Brady alır.)

BRADY Tanrı seni korusun. *(Hızlı hızlı yelpazelenir.)* Hilsborolu dostlarım, buraya neden geldiğimi biliyorsunuz. Sadece kutsal kitabımıza hakaret ederek yasayı çiğneyen asi bir gencin davası için gelmedim. Kasabanızın okulunda başlayan bu olay, Kuzey’in büyük kentlerindeki uğursuz saldırıyı kızıştırdı. Bu inançsızlar, sizin bu eyaletin anıtları

arasına bilgece koyduğunuz yasaya saldırıyorlar. Ben buraya hepinizin kalbinde çok değerli olan inancı savunmaya geldim. Mukaddes kitabımızın kutsal gerçeğinin dimdik ayakta olduğunu göstermeye geldim.

(Alkışlar ve coşkun sesler.)

FOTOĞRAFÇI Bir poz verir misiniz, Bay Brady?

BRADY Memnuniyetle.

(Kasaba halkı “Onu dağda söyle” şarkısını söyleyerek üst sahneye geçerler. Brady fotoğraf için grubu düzenlemeye girişir.)

BRADY *(Eşine)* Sarah, sen de gel...

BAYAN BRADY *(Kameranın çekim alanından uzaklaşarak)* Hayır, Matt, sadece sen ve kasabanın ileri gelenleri olsun.

BRADY Belediye başkanı sizsiniz, değil mi?

BELEDİYE BAŞKANI *(Öksürerek boğazını temizler ve cebinden bazı notlar çıkarır.)*
Bay Matthew Brady, belediyemiz, halkımız için mücadele eden sizin gibi büyük bir savaşçıyı ağırlamaktan gurur duymaktadır. Bu kasabanın hanımları, siz onların siyasi hakları için mücadele etmemiş olsaydınız, size oy verme zevkine erişemeyeceklerdi. Başkan Wilson, eğer siz onu desteklemeseydiniz, Beyaz Saray’a giremeyecek ve savaşı kazanamayacaktı. Ve son olarak eyaletimizin valisi...

FOTOĞRAFÇI Kıpırdamayın! *(Deklanşöre basar.)* Teşekkürler.

(Bayan Brady pozun gayri resmiliğinden rahatsız olmuştur.)

BAYAN BRADY Ceketini giyseydin, Matt.

BRADY Daha resmi bir poz vermemiz gerekecek, galiba.

(Bayan Brady ceketini giymesine yardım eder.)

BRADY Bu topluluğun ruhani lideri kim?

BELEDİYE BAŞKANI Rahip Jeremiah Brown.

(Rahip Brown öne doğru ilerler.)

BROWN Tanrı’nın ve sizin kulunuz.

(Brady ve Brown tokalaşırlar.)

BRADY Peder, siz sol yanıma geçin. Başkanı da sağ yanıma alalım. *(Kameraya sert bakışlarla bakarlar.)* Ağırbaşlı görünmeliyiz beyler, ama asık suratlı değil. Umutlu ve iyimser görünmeliyiz. En iyisi bu.

(Brady, bilinen hatiplik pozunu alır. Deklanşörün sesi duyulur. Yalın ayak Howard, kimse farkına varmadan ağzı bir karış açık resmin karesine girmeyi başarmıştır. Belediye Başkanı bir türlü bitiremediği konuşmasının son sayfasına geçer.)

BELEDİYE BAŞKANI Son olarak, eyaletimizin valisi, size eyalet ordusunda fahri albaylık görevi verme yetkisini bana tevdi ettiler.

(Alkışlar.)

BRADY *(Tadını çıkararak)* “Albay Brady” kulağa hoş geliyor.

BROWN Uzun tren yolculuğundan sonra acıkmışsınızdır, Albay Brady.

BELEDİYE BAŞKANI Hanımlar Yardım derneğimizin üyeleri sizin için bir açık büfe hazırladılar.

BRADY Çok iyi, çok iyi. Bir iki lokma atıştırabilirim.

(Brown’ın talimatıyla bazı kasabalılar, uzun bir piknik masasını içeri taşırlar. Masanın üstü dolmalar, patates salatası, kızarmış hindi, turşular, soğuk etler ve her çeşit piknik yiyecekleriyle donanmıştır. Rachel elinde bir limonata sürahiyle masanın ardından gelir, elindekini masanın üstüne koyar.)

BANNISTER Biliyor musunuz, Bay Brady, pardon Albay Brady, biz hepimiz tam üç kez size oy verdik.

BRADY Üç ayrı seçimdedir, eminim.

(Bir kahkaha kopar. İşadamına benzeyen, bakımlı bir genç adam olan Tom Davenport, Brady’e elini uzatır.)

DAVENPORT Ben Tom Davenport’um, efendim.

BRADY *(Gülümseyerek)* Gezici Bölge Başsavcısı, değil mi? *(Kolunu onun omzuna koyarak)* Biz iyi bir ekip olacağız, delikanlı, öyle değil mi? Çok iyi bir ekip.

(Piknik masası yerine yerleştirilmiştir. Kapakları açılan yemeklerin görüntüsü, Brady’yi mıknaş gibi çeker. Gözleri parlar ve yalanmaya başlar.)

BRADY Ne güzel yemekler yapmışsınız böyle.

(Bazı kadınlar bu iltifat karşısında utangaç gülümserler. Brady boğazına çok düşkündür. Tabagını oburca kaşık kaşık yemekle doldurur.)

- BRADY** Tekrar eski zırhımızı kuşanmamız müthiş bir şey. Bilimin lanetlerine karşı mukaddesatımızın gücünü haykırmalıyız. Mücadelemiz...
- BAYAN BRADY** Bugün hava çok sıcak, Matthew. Doktor fazla yememeni söyledi.
- BRADY** Merak etme, anne. Bir iki lokma atıştıracağım. *(Tabağına iri bir tavuk butu, dağ gibi patates salatası doldurur.)* Sanığı tanıyanınız var mı? Adı Cates'di, değil mi?
- DAVENPORT** Hepimiz tanıyoruz, efendim.
- BELEDİYE BAŞKANI** Hilsboro'da herkes birbirini tanır.
- BRADY** Biriniz açıklayabilir mi? Bu Cates, kişilik olarak suça eğilimli biri mi?
- RACHEL** *(Farkına varmadan)* Bert öyle biri değildir. O sadece...
- (Birden üzerine toplanan ilgiden ürker. Boş bir tabak alıp uzaklaşmaya çalışır.)*
- BRADY** Beni bekle, kızım. Bu Cates, senin arkadaşın mı?
- RACHEL** *(Önüne bakar, kaçmaya çalışarak)* Size onunla ilgili hiçbir şey anlatamam.
- BROWN** *(Öfkeyle)* Rachel! *(Brady'e)* Kızım, Bertram Cates'le ilgili sorularınızı yanıtlamaktan memnuniyet duyacaktır.
- BRADY** Kızınız mı, Peder? Onunla gurur duymalısınız.
- (Brown, başını eğer. Brady tabağını patates salatasıyla doldurur. Rachel'e dönerek.)*
- BRADY** Bay Cates'le nasıl tanıştınız?
- RACHEL** *(Üzgün)* Okulda. Ben de öğretmenim.
- BRADY** Tanrı'nın buyruklarına uyarak öğrettiğini umuyorum.
- RACHEL** Çalışıyorum. Benim öğrencilerim henüz ikinci sınıftalar.
- BRADY** Bay Cates, dinsiz fikirleriyle senin de beynini yıkadı mı?
- RACHEL** Bert, dinsiz değildir.
- BRADY** Sadakat duygunu anlıyorum, yavrucuğum. Hapisteki adam, senin arkadaşın. Eminim sevimli biridir. Bütün bu insanların önünde onun hakkında konuşmak seni rahatsız edebilir.

(Brady, onu kolundan tutarak, diğerlerinden kolayca uzaklaştırır. Tabak hala elindedir. Yürürlerken.)

BRADY Ben senin dostunum, Rachel. Seni neyin rahatsız ettiğini anlat bana.

(Brady onu sahnenin üst bölümüne götürür. Konuşmaları seyircinin duyamayacağı biçimde sürer. Rachel içtenlikle konuşur. Kasaba halkı, piknik masasının çevresinde yemek yerler.)

BANNISTER Savunma avukatı kimmiş?

DAVENPORT Bilmiyoruz. Bize bildirilmedi.

BELEDİYE BAŞKANI *(Bayan Brady'e bir piknik tabağı uzatarak)* Kim olursa olsun. Kocanızın karşısında davayı baştan kaybetmiş sayılır, değil mi Bayan Brady?

(Kendinden emin, alaycı kahkahalar iştilir. Hornbeck, piknik masasına doğru ilerler.)

HORNBECK Ben aynı fikirde değilim.

BELEDİYE BAŞKANI Siz de kimsiniz?

HORNBECK Hornbeck. Baltimore Herald gazetesinden E. K. Hornbeck.

BROWN *(Bu ad, tam anımsayamamakla birlikte, bazı tatsız çağrışımlar yapar.)*
Hornbeck... Hornbeck...

HORNBECK Gazeteciyim, haber taşıyım ben.
Bağımsız eyaletiniz balyozunu indirdiğinde
O kadar bağımsız olmayan öğretmenin beynine
Patronlarım bu haberi öyle önemsediler ki!
Bu sebeple Baltimore Herald kıvançla duyurur:
Cennet Hilsboro'ya iki temsilci gönderdiğini,
Amerika'nın en parlak gazetecisi olan bendenizi
Ve Yirminci Yüzyılın en kıvrak hukukçusu
HENRY DRUMMOND'u!

(Bu isim havada bir kamçı gibi şaklar.)

BAYAN BRADY *(Şaşkın)* Drummond mu?

BROWN Henry Drummond mu? O imansız mı?

BANNISTER Bu herifin adını bir yerde duymuştum. Geçen gün, Chicago'daki iki çocuğun katilini kurtaran avukat.

BROWN Tanrısız, uğursuz bir adam.

(Hornbeck, neşeyle piknik masasına gider ve bir tavuk budu seçer. Şaşkın kalabalığa doğru sallır.)

HORNBECK Mutlu Noeller ve neşeli bir 4 Temmuz bayramı dilerim!

(Hornbeck, budu ısırarak çıkar. Brady ve Rachel kimse fark etmeden dışarı çıktıkları için bu önemli haberi kaçırmışlardır. Şaşkın bir sessizlik olur.)

DAVENPORT *(Gerçekten etkilenmiş)* Savunmada Henry Drummond mu? Hay aksi şeytan!

BROWN Henry Drummond, karanlığın temsilcisidir. *(Birden bir çare bulmuş gibi)* Onu kasabaya sokmayalım.

BELEDİYE BAŞKANI Yasalara bakmam gerek.

BROWN Ben Drummond'u Ohio'da hunharca işlenen bir cinayet davasında gördüm. Drummond adamın suçlu olduğunu bildiği ve itiraf ettiği halde, delilleri saptırarak, suçu sanıktan çok bize yani tüm topluma yüklemeye kalktı.

BAYAN BRADY Henry Drummond, aman tanrım!

BROWN O hantal, eciş bücüş haliyle gözlerimin önünden gitmiyor hala. Kafası bir hayvanınki gibi dışarı fırlamıştı.

(Drummond'u taklit eder. Melinda onu korkuyla izler.)

BROWN Onun yüzüne bakıyor ve Tanrı neden böyle bir insanı yarattı diye düşünüyorsunuz. İşte o zaman, onu, Tanrı'nın değil, şeytanın yarattığını, belki de bizatihi şeytanın ta kendisi olduğunu anlıyorsunuz.

(Küçük Melinda korku dolu bir çığlık atar ve başını annesinin eteğinin kıvrımlarına gömer. Brady, yüzünde şaşkın ve suçlu bir ifade olan Rachel'la birlikte girer. Brady'nin tabağı tertemiz sıyrılmış, sadece bir bacak kemiği kalmıştır. Brady, kiliseye başkaldıran Drummond'la ilgili anlatılanlardan tedirgin olmuş yüzlere bakar. Bayan Brady ona doğru ilerler.)

BAYAN BRADY Savunma için Henry Drummond'u getiriyorlar.

BRADY *(Solgun)* Drummond mu?

(Kasaba halkı bu ismin Brady üzerindeki etkisinden ürker.)

BRADY Henry Drummond!

BROWN Onu kasabaya sokmayacağız!

BELEDİYE BAŞKANI *(Kekeleyerek)* Belki de Sağlık Kurulu—

BRADY *(Düşünceli bir yüzle karşı çıkar.)* Hayır, olmaz. *(Onlara dönerek)* Bence Henry Drummond'a hoş geldin, demeliyiz.

BELEDİYE BAŞKANI Hoş geldin mi?

BRADY Düşman üzerimize Calut'u gönderiyorsa, bu davamızı daha da yüceltir. Drummond, kık yıldır bu ülkenin duruşma salonlarını dolaşır. O savaştığı zaman, gazete manşetleri onu izler. *(Gittikçe parlayan bir ateşle)* Drummond'a karşı kazanacağımız zaferi tüm dünya duyacak. *(Dramatik bir jestle)* Aziz George bir at sineğini öldürseydi, onu kim hatırlardı?

(Kalabalıktan alkış ve sevinç gösterileri)

BAYAN BLAIR Kayısı reçelinden almaz mısınız, Bay Brady?

BRADY Zıyan olmasın...

BAYAN BRADY Matt, sağlığını...

BRADY Önümüzdeki savaş için güç toplamalıyım, anne. *(Dalgın dalgın atıştırır.)* Şimdi Drummond ne yapacak? Yasayı çiğneyen sanığı bir kenara koyup, yasanın kendisini hedef alacaktır. *(Rachel'a dönerek)* Ama bizim Drummond'a verilecek yanıtımız hazır. İşte bu tatlı küçük hanımın bize anlattıkları elimizdeki en büyük koz olacak.

RACHEL Ama Bay Brady...

(Brady, Brown'a döner.)

BRADY Kızınızı çok iyi yetiştirmişsiniz, Peder. Çok iyi bir kız.

BROWN Ona doğruluktan ayrılmamasını öğrettim.

(Rachel uzaklaşır.)

BRADY Bundan eminim.

(Melinda, Brady'e bir bardak limonata uzatır.)

BRADY Teşekkür ederim. Hadi şerefe içelim. Yarına! Duruşmanın başlamasına ve davamızın şerefine! Amerikan limonatasıyla!

(Bardağını kaldırır. Diğerleri de kalkar ve şerefe kaldırır. Brady limonatasını içer.)

BAYAN BRADY Bay Başkan, Brady'nin biraz dinlenmesi gerekiyor. Yemeklerden sonra biraz şekerleme yapar.

BELEDİYE BAŞKANI Sizin için Konuk Evi'nde bir daire hazırladık. Bavullarınız orada.

BRADY Çok nazıksınız.

BELEDİYE BAŞKANI Buyurun, birlikte gidelim. Hemen meydanın karşısında.

BRADY Hanımlar Yardım Derneği'nin bütün üyelerine bu küçük, tatlı piknik yemeği için teşekkür etmek istiyorum.

BAYAN KREBS Bizim için zevkti, efendim.

BRADY Çok fazla bir şey yemediysem, beğenmedim sanmayın. (Özür diler gibi) Trende öğle yemeği yemiştik de.

(Bu sözleri gülücükler izler. Brady hayranlarının arasında "Brady için çok iyidir" şarkısıyla çıkar. Aynı anda kasaba meydanındaki ışıklar söner ve duruşma salonunu aydınlatır. Hornbeck bir elma yiyerek gezinir. Bir şey arar gibi bakınır. Rachel telaşla girince, Hornbeck, bir gölgenin arkasına saklanır ve Rachel onu görmez.)

RACHEL (Üzgün) Bay Meeker! Bay Meeker! (Hapishaneye doğru seslenir.) Bert, beni duyuyor musun? Bert bana ne yapmam gerektiğini söylemelisin. Ne yapacağımı bilmiyorum.

(Hornbeck, elmasından bir lokma ısırır. Rachel, duruşma salonunda birinin daha oluşundan şaşkın, sese doğru döner.)

HORNBECK (Alçak sesle)
Oldukça düşük ücretle öğüt veririm.
Kilise zevatı ve kızlarına yüzde on
Bekâr genç hanımlara özel indirim.

RACHEL Burada ne işiniz var?

HORNBECK Savaş alanını teftiş ediyorum.
Çatışmadan bir gece önce
Gazeteci enkazları yığılmadan

(Bir pencere pervazına tırmanarak)

HORNBECK Şamatayı seyretmek için
Kendime bir gözlem kulesi arıyorum.

(Rachel gitmeye hazırlanır.)

HORNBECK Bekle. Bert Cates'i neden görmek istiyorsun?
O senin için ne, ya da sen onun için nesin?
Güzellik ve biyoloji, ikisi de
Yanımızda olabilir mi?

(Rachel tekrar gitmeye çalışır. Fakat Hornbeck, pencereden atlar ve ona doğru ilerler.)

HORNBECK Burada görmeni istediğim bir gazete var.
Şu modern Sodome ve Gomore'den
Günahkâr Baltimore'dan yeni geldi.

(Rachel ona soran gözlerle bakar, Hornbeck, cebinden bir kağıt çıkarır.)

HORNBECK Gazetenin tümü değil, tabii ki.
Magazin, spor ve eğlence sayfaları hariç
Sadece okunmaya değer olan yeri
E.K. Hornbeck'in
Parlak sözcük senfonisi.

(Kağıdı ona uzatır ama Rachel almaz.)

HORNBECK Bunu okuman gerek.

(Rachel gönülsüz okumaya başlar.)

HORNBECK Daktilom, Hilsborolu asi için
Hüzünlü bir şarkı söyledi.
B. Cates, Sokrat'ın oğlu, çağdaş Dreyfus,
Biyoloji kitabıyla bir Romeo.

(Rachel'in omzunu üstünden kendi yazısına hayranlıkla bakar.)

HORNBECK Ben küflü yağ olabilirim
Ama ekmeğin senden yana olan tarafındayım.

RACHEL *(Ona şaşkınlıkla bakar.)* Bu yazıdan anladığıma göre Bert'ün
dostusunuz.

HORNBECK Bir eleştirmenin birine dost olabileceği kadar.

(Bir iskemleye ters oturarak Rachel'i seyreder. Elmadan bir ısırık daha alıp Rachel'a uzatır.)

HORNBECK Bir ısırık alır mısınız?

(Rachel okumakla meşgul, başıyla reddeder.)

HORNBECK Korkma, ben İblis değilim, küçük Havva.
Bu elma da Bilgi Ağacı'ndan kopmadı
Cennet Hilsboro'da Bilgi Ağacı ne gezer?
Sadece huş ağaçları, kayınlar ve cevizler
Bol miktarda cehalet çalısı bulunur.
Tek bir Bilgi Ağacı bile yetişmez.

(Rachel, yazıyı okumayı bitirmiştir, Hornbeck'e önceden duymadığı bir saygıyla bakar.)

RACHEL Bu yazı buradaki yerel gazetede yayımlanır mı?

HORNBECK “Haftalık Borazan”da mı? Ya da adı her neyse?
Yerel matbaada üfledikleri o kasvetli gazete.
Bundan kuşkuluyum.

- RACHEL** Keşke buradakiler de bu yazıyı okuyabilselerdi. Bert'e faydası olurdu. Onu anlamalarına yardımcı olurdu. (Hornbeck'i överek) Sizin böyle bir makale yazmanızı beklemezdim. O kadar şey görünüyorsunuz ki...
- HORNBECK** Alaycı mı? Bu benim en çekici yanımdır.
Nefret edilecek şeyler yaparım, herkes beni sever.
Sevilecek şeyler yaparım, nefret ederler.
Düşmanların dostuyum, dostların düşmanı
Tiksinilecek yanlarımı hayranlık toplar.
Ben ılıman iklimlerin yaşanmadığı
Hem Kutubum hem de Ekvator.
- RACHEL** Bert'ü bir kahraman gibi göstermişsiniz. Ben de öyle düşünmek istiyorum ama yapamam. Bir öğretmen devletin hizmetindedir. Yasanın ve okul yönetiminin benden beklediği şekilde davranmak zorundayım. Müdür bana hangi kitabı önerirse, ona karşı çıkamam.
- HORNBECK** Öğrencilerine hiç varoluş ile ilgili soru sordun mu?
- RACHEL** Nasıl?
- HORNBECK** Nereden geldik, neredeyiz, nereye gidiyoruz?
- RACHEL** Tüm bu soruların yanıtı İncil'de var.
- HORNBECK** *(Merakla)*
Hepsi mi? Gerçekten mi?
Hilsboro'nun gençlerini
Kafanın içindeki o küçük çekmecedan mı besliyorsun?
- RACHEL** *(Kırgın ve kızgın)* Bay Brady gibi büyük bir adam, onu eleştirmek için buraya kadar geliyorsa, Bert'ün düşüncelerinde bir yanlışlık olmalı.
- HORNBECK** Matthew Harrison Brady buraya nutuk atabileceği bir kürsü bulmaya geldi.
- RACHEL** Siz bunu anlayamazsınız. Bay Brady bizim gibi sıradan insanların önderidir.
- HORNBECK** Uyan ey uyuyan güzel. Sıradan insanlar Albay Brady'e kötü bir oyun oynadılar. Varolmaktan vazgeçip tarihe karıştılar.
- (Rachel anlamadan bakar.)*
- HORNBECK** Bir zamanlar
Brady, kırsal bölgenin kahramanıydı.
Su yüzü görmeyenlerin su perisiydi.
Ama onların da kafaları çalışmaya başladı.
Uzak ormanlara giden kara yolları var şimdi.

Ormandaki ağaçlar, yapraksız kuzenleri
 Telefon direkleri için, çaresiz yer açtılar.
 Henry'nin Lizzie'si kente iniyor
 Ardında dünün Mesih'ini bırakarak
 Otomobillerin tozu dumana kattığı
 Yolda tek başına bekliyor.

(Elmayı özellikle sallar.)

HORNBECK Albay Brady'nin küçük bakire taşralısı
 Artık Marconi'yle Henry Ford'un malı.

(Hornbeck, duruşma salonundan kasaba meydanına geçer. Işıklar, daha önce olduğu gibi bir tarafta sönünce diğer tarafta yanar. Rachel karanlıkta çıkar. Dükkânların önü günbatımının kızaran ışığında parlar. Dükkân Sahibi, dükkânın panjurlarını kapatır ve kapısını kilitler. Bayan McClain yorgun argın yelpazelenerek karşıya geçer.)

DÜKKÂN SAHİBİ Sıcak bir gece olacak, Bayan McClain.

BAYAN MCCLAIN Güneş batınca biraz ferahlayacağımızı ummuştum.

(Hornbeck, elmanın koçanını havaya fırlatır, sonra geriye çekilerek Dükkân Sahibi ile Bayan McClain'in çıkışını izler. Laternacı maymunuyla girer. Melinda alacakaranlıkta çınlayan melodinin peşinden girer. Maymuna bir kuruş verir. Laternacı ona teşekkür eder ve çıkar. Melinda sahnenin ortasında arkası seyirciye dönük olarak yalnızdır. Hornbeck, sessiz ve hareketsiz, sahne kenarından izler. Uzun, meşum bir gölge binaların arasından belirir. Bu sahnenin arkasından geçen birinin gölgesidir. Melinda korkudan dehşete düşmüş, gölgenin büyümesini izler. Henry Drummond elinde bir bavulla girer. Sırtı kamburlaşmış, kafası aynen Brown'ın tanımladığı gibi öne fırlamıştır. Güneşin kızılığı kambur sırtına vurur, yüzü gölgede kalmıştır. Melinda döner ve Drummond'la yüz yüze gelir.)

MELINDA *(Dehşetle)* Şeytan!

(Korkuyla haykıran Melinda çıkar. Hornbeck, Drummond'a doğru yürür ve elini uzatarak)

HORNBECK Merhaba Şeytan! Cehenneme hoşgeldin!

(Işık söner.)

Sahne Sonu

İkinci Sahne

(Duruşma salonu. Birkaç gün sonra. Kasaba halkı boğucu sıcaklıktaki duruşma salonunu doldurmuştur. Arka planda binalar, Hillsboro'nun kendisi yargılanıyormuşçasına görünmektedir. Duruşmaya ara verilmiştir. Vantilatörler çalışır. Yargıç kürsüsüne oturur, verdiği her karardan sonra yüzünde otomatik bir gülümseme belirir. Cates, masada Drummond'un yanında oturmaktadır. Brady azametle diğer masada oturur, kendinden emin yelpazelenir. Hornbeck, pencere pervazında oturur. Rachel, izleyicilerin arasındadır, sinirli görünür. Jüri locasında 12 jüri üyesinden 10'u yerlerini almıştır. Bannister, tanık kürsüsündedir. Davenport, onu sorgular.)

DAVENPORT Kiliseye düzenli gider misiniz, Bay Bannister?

BANNISTER Sadece Pazar günleri.

DAVENPORT Bu bizim için yeterli. Sayın yargıç, bu adamın jüri üyeliğini kabul ediyoruz.

(Bannister jüri locasına yönelir.)

YARGIÇ Durun, Bay Bannister. Henüz size izin verilmedi.

BANNISTER *(Biraz alınarak)* Şu öndeki yeri istiyorum.

DRUMMOND Biraz sabırlı ol, Bannister, o yeri hala alabilirsin.

YARGIÇ Jüri adayı sizindir, Bay Drummond.

DRUMMOND Teşekkür ederim, sayın yargıç. Bay Bannister, o öndeki yeri kapmak için neden bu kadar acele ediyorsunuz?

BANNISTER Herkes bunun iyi bir gösteri olacağını söylüyor.

DRUMMOND Ben de öyle duydum. Evrimle ilgili herhangi bir kitap okudunuz mu?

BANNISTER Hayır.

DRUMMOND Darwin adlı birini?

BANNISTER Okudum diyemem.

DRUMMOND Eminim, İncil'i okumuşsunuzdur.

BANNISTER Hayır.

DRUMMOND Nasıl olur?

BANNISTER Okumam yok.

DRUMMOND Öyleyse şanslısınız. *(Duruşma salonunda bazı gülüşmeler duyulur.)* Bu adam uygundur.

(Bannister, bu kez sabırla Yargıç'a bakar.)

YARGIÇ Yerinizi alabilirsiniz, Bay Bannister.

(Bannister namludan fırlayan bir mermi gibi hızla jüri locasına koşar ve sevinçle ön sıradaki boş yeri kapar.)

YARGIÇ Bay Meeker, jürideki son yer için bir aday çağırır mısınız?

BRADY *(Ayağa kalkarak)* Sayın yargıç, devam etmeden usule ilişkin bir teklif verebilir miyiz?

MEEKER *(İzleyicilere doğru seslenir.)* Jesse H. Dunlap. Senin sıran, Jesse.

BRADY Salonda sıcaklığın 36 dereceye yükseldiği bildirildi. *(Alnını büyük bir mendille silerek)* Daha da yükselebilir. *(Brady ceketini işaret eder.)* Bir iki fazlalığı çıkarırsak, mahkemenin saygınlığına gölge düşürmeyeceğimizi umuyorum.

YARGIÇ Savunmanın, Albay Brady'nin teklifine bir itirazı var mı?

DRUMMOND *(Kuşkuyla)* Pantolon askılarımın mahkemenin saygınlığına uygun düşeceğinden emin değilim.

YARGIÇ Bunu göze alacağız Bay Drummond.

(Seyirciler de rahatlayarak ceketlerini çıkarır ve gömlek düğmelerini çözerler. Drummond'un pantolon askıları geniş ve parlak mor renktedir. İzleyiciler tepki gösterir.)

BRADY *(Kibarca iğneler.)* Savunma avukatı, bize Chicago'daki son modayı mı gösteriyor?

DRUMMOND *(Keyfini çıkararak)* Bunu sorduğunuza sevindim. Bunları özel olarak getirdim. *(Başparmaklarını askıların içine geçirerek)* Bu askıları sizin memleketiniz Nebraska'daki ünlü mağazadan aldım.

(Drummond, pantolon askılarını neşeyle çekiştirir. İzleyiciler gülüşür. Brady bozulur. Bu onun gösterisidir. Yargıç, duruşmayı düzene sokmak için kürsüye tokmağını vurur.)

YARGIÇ Sonuncu jüri üyesini seçme işlemine geçelim.

(Meeker, Jesse Dunlap'ı tanık kürsüsüne getirir. Dunlap kaba saba, dürüst bir adama benzer.)

MEEKER Adınız, mesleğiniz.

DUNLAP Jesse Dunlap. Çiftçi ve marangoz.

DAVENPORT İncil'e inanıyor musunuz, Bay Dunlap?

DUNLAP *(Ateşli)* Tanrı'nın kutsal kitabına ve Matthew Harrison Brady'e inanıyorum.

(Birkaç alkış ve amin sesleri. Brady, onaylayarak elini sallar.)

DAVENPORT Davacı taraf, bu adamı kabul ediyor.

YARGIÇ Pekâlâ. Ya siz, Bay Drummond?

DRUMMOND *(Ayağa kalkmadan, alçak sesle)* Sorum yok. Kabul etmiyoruz.

BRADY *(Öfkeli)* Bay Drummond, bu adamı İncil'e inandığı için mi reddediyor?

DRUMMOND Bu kasabada bir evrimci bulursanız, siz de onu reddedebilirsiniz.

BRADY *(Öfkeyle)* Savunma avukatının bu değerli yurttaşı bir soru bile sormadan reddetmesine itiraz ediyorum.

DRUMMOND *(Kabullenerek)* Pekâlâ, bir soru sorayım. *(Dunlap'a doğru yürür.)* Nasılsınız?

DUNLAP *(Şaşkınlıkla)* Biraz terledim.

DRUMMOND Ben de. Gidebilirsiniz.

(Dunlap, bir şey anlamadan Yargıç'a bakar.)

YARGIÇ Jüri görevinden bağışlandınız, Bay Dunlap, gidebilirsiniz.

(Dunlap, biraz kırgın, seyircilerin arasına katılır.)

BRADY Savunma avukatının yargılama usullerine soktuğu bu ciddiyetsizliğe itiraz ediyorum.

YARGIÇ Mahkeme kalben size katılıyor, Albay Brady.

DRUMMOND *(Öfkeyle kalkar.)* Ben de şu lanet olası "albay" lafına itiraz ediyorum. Bay Brady'nin askeri sicilinden haberim yoktu.

YARGIÇ Açıklayayım. Hilsboro'ya geldiği gün kendisine eyalet ordusunda fahri albaylık rütbesi verildi.

DRUMMOND Bu rütbenin kullanılması, müvekkilimin durumunu güçleştiriyor. Beyaz atlı, albay üniformalı, doğrunun ve doğruluğun timsali bir davacı portresini çağırıyor.

YARGIÇ Ne yapabiliriz?

DRUMMOND Bu rütbeyi indirin. Mesela “Er Brady” gibi bir rütbeye itirazımız olmaz.

(Fısıltılardan oluşan bir vızıltı duyulur. Yargıç, Belediye Başkanı’nı çağırır, aralarında fısıltıyla konuşurlar.)

BELEDİYE BAŞKANI Bu rütbeyi indiremeyiz.

(Yeniden bir fısıldaşma olur. Sonra Belediye Başkanı ağır ağır Drummond’a doğru ilerler.)

BELEDİYE BAŞKANI Valinin itirazı olmaz sanıyorum. Onun verdiği yetkiyle sizi, eyalet ordusuna geçici fahri albaylığa atıyorum.

DRUMMOND *(Eğlenerek kafasını sallar.)* Ne diyebilirim, baylar? İnsanın yaşamında böyle yüce “geçici” “fahri albaylık” rütbesine layık görülmesi, pek sık olan bir şey değil.

BELEDİYE BAŞKANI Vali gerekli belgeleri imzaladığında sürekli olacak.

DRUMMOND *(Yere bakarak)* Size teşekkür ediyorum.

YARGIÇ Albay Brady, Albay Drummond. Şimdi diğer adayı sorgulayacaksınız.

(Meeker. George Sillers’ı tanık kürsüsüne getirir.)

MEEKER Adınız, mesleğiniz.

SILLERS George Sillers. Yem satıyorum.

DAVENPORT Bize söyleyin, bayım, dindar mısınız?

SILLERS Benden sonraki kadar dindar sayılırım.

(Brady ayağa kalkar. Davenport kararı ona bırakarak geri çekilir.)

BRADY Hilsboro’da bu çok şey ifade eder. Çocuklarınız var mı, Bay Sillers?

SILLERS Bildiğim kadarıyla yok.

BRADY Eğer bir oğlunuz ya da kızınız olsaydı, bu tatlı çocuk, okuldan eve döndüğünde, Tanrısız bir öğretmenine ona öğrettiklerini tekrarlasaydı ne düşünürdünüz?

DRUMMOND İtiraz ediyorum. Daha jüri üyelerini seçme aşamasındayız. Davacı taraf, yargılama başlamadan müvekkilimi suçlu ilan ediyor!

YARGIÇ İtiraz kabul edildi.

BRADY Bay Sillers, davalıya karşı bir sempatiniz var mı?

- SILLERS** Cates'e mi? Onu tanımam bile. Benden bir kez balık yemi aldı. Parasını ödedi.
- BRADY** Bay Sillers bende dürüst, Tanrı korkusu olan bir adam izlenimi bıraktı. Onu kabul ediyorum.
- YARGIÇ** Teşekkür ederim, Albay Brady. Sıra sizde, Albay Drummond.
- DRUMMOND** *(Tanık kürsüsüne doğru gezinerek)* Bay Sillers, biraz önce dindar olduğunuzu söylediniz. Dininizle ne kadar ilgileniyorsunuz?
- SILLERS** Benim dükkânda çok işim oluyor. Eşim ikimiz adına da ilgileniyor.
- DRUMMOND** Diğer bir deyişle siz bu dünyayı idare ediyorsunuz, eşiniz de öbür dünyayı, öyle mi?
- DAVENPORT** İtiraz ediyorum.
- YARGIÇ** İtiraz kabul edildi.
- DRUMMOND** Eşiniz dinle ilgilenirken, siz hiç Charles Darwin adına rastladınız mı?
- SILLERS** Yakın zamana kadar hayır.
- DRUMMOND** Darwin hakkında duyduklarınıza dayanarak, sizce eşiniz onu Pazar akşamı yemeğe davet edebilir mi?
- BRADY** Sayın yargıç, Chicagolu meslektaşımız nazari sorularla meseleyi çarpıtıyor.
- DRUMMOND** *(Ona dönerek)* Sizin işinizi yapıyorum, Albay.
- DAVENPORT** Davacı taraf, kendi savunmasını yapabilecek durumdadır.
- SILLERS** Ben sadece dükkânımda çalışıyorum.
- DRUMMOND** Bu adam uygundur. Locada yerinizi alınız, Bay Sillers.
- BRADY** Bay Sillers'in tarafsız davranacağından pek emin değilim.
- DRUMMOND** Kurallara aykırı. Davacı taraf bu adayı zaten kabul etmişti.
- (Bundan sonraki konuşmalar, avukatlar arasında art arda sıralanan bir atışma biçimine dönüşür.)*
- BRADY** Adil bir yargılama istiyorum.
- DRUMMOND** Ben de.

- BRADY** Ancak, jüri üyelerinin düşünce tarzları, toplumun yasa ve modellerine uyarsa—
- DRUMMOND** Nasıl uyduracaksın? Hepsi aynı model çıksın diye, jüriyi tornadan mı geçireceksin?
- DAVENPORT** Sayın Yargıç!
- BRADY** Bir jüri üyesine neler yapabileceğini gördüm. Onları şaşırtıp kafalarını karıştırıyorsun. Endicott Yayınları davası unutulmadı. Jüriyi müstehcenliğin basılı olan sayfada değil, kendi kafalarının içinde olduğuna inandırmıştın. O jüriye yaptığın, ahlak dışıydı. Onları aldattın. Burada da kafa karıştırarak kararı etkileyebileceğini mi sanıyorsun?
- DRUMMOND** Benim bütün istediğim zamanı durdurabileceklerini sananların, Amerika Birleşik Devletleri anayasasına orta çağ saçmalıklarını doldurmalarına engel olmak.
- YARGIÇ** Burası federal mahkeme değil.
- DRUMMOND** *(Eliyle masaya vurarak)* Pekâlâ! Lanet olsun! Onları burada ya da başka bir yerde mutlaka durdurmalıyız!
- (Yargıç tokmağını vurur.)*
- YARGIÇ** Beyler, ikiniz de duruşmanın düzenini bozdunuz. Mahkeme, jüri seçiminin tamamlandığını bildirir. Saatin ilerlemesi ve olağanüstü sıcaklık nedeniyle duruşmayı yarın sabah saat 10’a erteliyorum.
- (Yargıç tokmağını vurur ve duruşma dağılmaya başlar. Yargıç notu görerek, tekrar tokmağını vurur.)*
- YARGIÇ** Rahip Brown benden şu duyuruyu yapmamı istedi. Kasaba meydanında bu akşam bir dua toplantısı yapılacak. Adalet yol göstermesi için Yüce Tanrı’ya dua edilecektir. Herkes davetlidir.
- DRUMMOND** Bu duyuru reklama girdiği için itiraz ediyorum, Sayın Yargıç.
- YARGIÇ** Reklâm mı?
- DRUMMOND** Rahip Brown’un ürünü için. Neden evrimci bir toplantıyı duyurmuyorsunuz?
- YARGIÇ** Böyle bir toplantıdan haberim yok.
- DRUMMOND** Evet, bu haklı bir gerekçe olabilir. Gene de, bu duruşma salonuna giren herkesin, “İncil Okuyun” yazılı bir bayrağın altından geçmesi, yeterince kötü. Bu sloganın indirilmesini istiyorum, sayın yargıç. Yoksa aynen onun kadar büyük harflerle “Darwin’i Okuyun” yazılı bir pankart asılmalı.

YARGIÇ Bu akıl almaz bir öneri.

DRUMMOND Gerçekten öyle.

YARGIÇ Düzeni bozuyorsunuz, Albay Drummond. Duruşma tatil edildi.

(Duruşma salonunun resmiyeti kalkınca, genel bir rahatlama olur. Seyirciler ve jüri üyeleri, terden yapışan giysilerini düzelterek dışarı çıkmaya başlarlar. Kasabalıların çoğu, elini sıkmak, imza almak, büyük adamın yanında bir an durabilmek için Brady'nin çevresine toplanır. Onun etrafında kenetlenir ve koyunların çobanı izlediği gibi Brady'i nereye giderse izlerler. Tam bir karşıtlık olarak, Drummond, kağıtlarını yıpranmış deri çantasına koyarken onun yanına hiç kimse gelmez. Rachel, Bert'ün yanına yaklaşır. Yüz yüze, hiç konuşmadan dururlar. İkisi de acı veren bu işkencenin bir an önce sona ermesini ister gibidir. Birden, Rachel, Drummond'un yanına koşar. Cates, onu durdurmak için ağzını açar fakat Rachel uzun bir gerginlikten sonra patlar gibi, aceleyle konuşur.)

RACHEL Bu eziyete bir son vermelisiniz, Bay Drummond. Henüz çok geç değil. Bert yanlış yaptığını biliyor. Böyle olsun istemedi. O da çok üzgün. O halde neden ayağa kalkıp herkese, "Hata ettim. Yasayı istemeden çiğnedim. Çok pişmanım. Bir daha yapmayacağım." demesin? O zaman bütün bu şamata biter ve her şey eskisi gibi olur.

(Drummond, Rachel'e bakar.)

DRUMMOND Sen de kimsin?

RACHEL Ben Bert'ün bir arkadaşıyım.

DRUMMOND Sen ne diyorsun, evlat? Korkuyor musun?

CATES Böyle olacağını hiç düşünmemiştim.

DRUMMOND *(Rahatlıkla)* Davayı bitirebiliriz. Çekilmek mi istiyorsun?

RACHEL *(Bert'ün yanında durarak)* Evet!

CATES Herkes bana birini öldürmüşüm gibi bakıyor. Katilden bile betermişim gibi. Minnesota'da karısını öldüren şu adamı hatırlıyor musun Rachel? Kasabanın yarısı, onun trene bindirilişini seyretmeye gitmişti. Ona merakla bakıyorlardı, nefretle değil. Yanlış yaptığını düşünmüyor gibiydiler, sadece farklı buluyorlardı.

DRUMMOND Karınızı öldürmenin ilginç bir tarafı yok.

CATES Arkadaşım olduğumu sandığım insanlar bana başımda boynuz çıkmış gibi bakıyorlar.

- DRUMMOND** Karınızı öldürmek, bir kadının hayallerini öldürmek kadar kötü değildir. Peri masallarındaki batıl inançları yok ederseniz, Tanrı'nın, Brady'nin ve eyalet meclisinin gazabından kurtulamazsınız.
- RACHEL** Her şeyle alay ediyorsunuz! Bu olanları komik buluyor gibisiniz.
- DRUMMOND** Gülme yeteneğinizi kaybederseniz, doğru düşünme yeteneğinizi de kaybedersiniz, küçük hanım.
- CATES** Ben gülemiyorum, Bay Drummond, korkuyorum.
- DRUMMOND** Korkman iyi. Korkmamak için kahrolası bir budala olman gerekirdi.
- RACHEL** *(Üzgün)* Bert'e yardım etmeniz gerekirdi. Oysa siz her küfrettiğinizde, onu daha da kötü duruma düşürüyorsunuz.
- DRUMMOND** Sizi kırdıysam, özür dilerim. *(Gülerek)* Zevk için küfretmiyorum aslında. *(Pantolon askılarını çekiştirir.)* Dilimizi yetersiz bulduğum için küfretmek zorunda kalıyorum. Küfür dışında, herkesin anladığı lanet olası kelimeler o kadar az ki.
- RACHEL** Bert, sizin umurunuzda değil. Siz sadece İncil'i eleştirmek için fırsat arıyorsunuz.
- DRUMMOND** Bert'e ve onun fikirlerine değer veriyorum.
- RACHEL** Ben de kasaba halkının onun hakkında ne düşündüğüne önem veriyorum.
- DRUMMOND** *(Alçak sesle)* Onu bir korkak yaparak saygınlığını geri verebilir misiniz? *(Ellerini pantolonunun cebine sokarak)* Bert'ün nelere katlandığının farkındayım. Herkes otururken, ayakta durmak insana en büyük yalnızlık duygusunu verir. Herkes size bakar ve "nesi var?" diye düşünür. Bunun nasıl bir duygu olduğunu çok iyi biliyorum. Boş bir caddede kendi ayak seslerini dinleyerek yürümek gibi. Panjurlar kapalı, gölgelikler inmiş, kapılar yüzüne kapanmış. Bir yere doğru mu yürüyorsun yoksa yalnızca bir şeylerden mi kaçırıyorsun, emin değilsin. *(Derin bir soluk alarak, birden döner.)* Cates, savunmanı değiştireceğim ve bu işi hemen bitireceğiz. Sadece bir şartım var: Bu eyaletin yurttaşlarına ve çocuklarının beyinlerine karşı gerçekten suç işlediğine gerçekten inanıyorsan, davanın cehenneme kadar yolu var. Ben bavulumu toplayıp hemen Chicago'ya dönerim.
- RACHEL** Bert yanlış yaptığını biliyor, değil mi Bert?
- DRUMMOND** Tanığı etkileme.
- CATES** *(Kararsız)* Siz ne düşünüyorsunuz, Bay Drummond?

- DRUMMOND** Ben buradayım. Bu sana ne düşündüğümü göstermiyor mu? (*Cates'e düriüstçe bakar.*) Pekâlâ, kararın ne Cates? Kendini jüriden önce mi mahkûm etmek istiyorsun?
- CATES** (*Kararlılıkla*) Hayır, efendim. Davayı bırakmayacağım.
- RACHEL** (*Karşı çıkar.*) Bert!
- CATES** Yararı olmazdı zaten. (*Rachel'a*) Sen benim yanımda olursan, birlikte savaşıabiliriz, Rache.
- (*Ona mahzun gülümser. Meeker ve Drummond dışında herkes çıkmıştır. Rachel, sersemlemiş, gözlerinden yaşlar akararak başını sallar.*)
- RACHEL** Ne yapacağımı bilmiyorum. Hiç bilmiyorum.
- CATES** (*Kaşlarını çatar.*) Neyin var, Rache?
- RACHEL** Bunu yapmayı istemiyorum ama Bay Brady diyor ki—
- DRUMMOND** Brady ne diyor?
- RACHEL** (*Önüne bakarak*) Bert'e karşı tanıklık etmemi istiyorlar.
- CATES** (*Şaşkın*) Bunu yapamazsın!
- MEEKER** Bert, seni sıkıştırmak istemiyorum ama dükkânı kapatmamız gerekiyor.
- (*Cates gerçekten paniğe kapılmıştır.*)
- CATES** Rache, sana söylediğim bazı şeyler, insanın yalnız kendi yüreğine açabileceği şeylerdi. (*Meeker'la birlikte gitmeye yönelir, sonra geri döner.*) Kûrsüye çıkıp onları yüksek sesle söyleyecek olursan... (*Başını sallar*) Anlamıyor musun? Sana karanlıkta fısıldayarak söylediğim o sözler, yıldızların nasıl var olduğu, ayın arka yüzünde neler olabileceği—
- MEEKER** Bert—
- CATES** Onların hepsi soruydu Rache? Sadece soru soruyordum. Onları tanık kûrsüsünde tekrarlayacak olursan, Brady bana karşı kullanacaktır. İşte o zaman beni çarmıha gerecekler!
- (*Cates ve Meeker çıkarlar. Işıklar yavaş yavaş kararır. Drummond ceketini giyerken Rachel'i süzer. Rachel, onun ve etrafının farkına varamayacak kadar yıkılmıştır.*)
- DRUMMOND** (*Alçak sesle ve kibarca*) Sizin soyadınız ne, Rachel?
- RACHEL** Rachel Brown. Beni tanıklığa zorlarlar mı?

- DRUMMOND** Korkarım ki, öyle. Kimse kimseye zorla bir şey yaptırmazdı, çok iyi olurdu. *(Evrak çantasını alır.)* Brady'nin seni korkutmasına izin verme. Onun büyüklüğü sadece görünüşünde.
- RACHEL** Bay Brady değil, babam korkutuyor beni. Rahip Jeremiah Brown. Küçük bir kızken de kendimi böyle hissederdim. Gece yarısı karanlıktan ürkererek uyanırdım. Bazı zamanlar yatağımın çatıda olduğunu düşünür, bütün evin baş aşağı durduğunu, yatağıma sımsıkı tutunmazsam, yıldızların üstüne düşeceğimi sanırdım. *(Anımsarken ürperir.)* Babama koşup güvende olduğumu söylemesini isterdim. Ama her seferinde düşmekten çok babamdan korkardım. Şimdi de öyle...
- DRUMMOND** *(Yumuşak)* Annen yok mu?
- RACHEL** Annemi hiç görmedim. *(Üzüntüyle)* Doğru mu, bu? Bert, kötü mü?
- DRUMMOND** *(Sade, ikna edici bir sesle)* Bert Cates, iyi bir insan. Belki de büyük bir adam. Böyle bir adamı seven kadının çok güçlü olması gerek. Özellikle toplum onu dışarı ittiğinde.
- RACHEL** Ben Bert'ün aklını karıştırmaktan başka bir şey yapmıyorum. Onun kafası zaten karışık.
- DRUMMOND** Her şeyi belirlenmiş olan insan budalanın biridir. Kolej sınavlarında bir adayın, "yanıtı bilmiyorum" demesi için çok akıllı olması gerekir.
- (Drummond şapkasını giyer, kenarına "hoşça kal" der gibi hafifçe dokunur ve ağır ağır çıkar.)*

BİRİNCİ PERDE SONU

İKİNCİ PERDE

Birinci Sahne

(Mahkeme salonu. Aynı gece. Günün boğucu sıcaklığı, tatlı bir akşam serinliğine dönüşmüş. İki sokak fenerinin ışığı kasaba meydanına bir kızzılık yaymaktadır. İki işçi, ayin kürsüsünü hazırlar. İşçilerden biri "İncil Okuyun." pankartına bakar.)

İŞÇİ Bu yazıyı ne yapacağız?

İŞÇİ Bu kasabayı şeytan yönetmiyor. Bırak kalsın.

(Brady, arkasında bir grup gazeteciyle girer. Hornbeck en arkada girer. Sadece o not alma girişiminde bulunmaz. Bu gayri resmi basın toplantısının bir süredir sürdüğü anlaşılır. Brady onu şimdi doruk noktasına ulaştırır.)

BRADY ... Ve ben gazetelerinizin okurlarına bizim burada bütün dünyadaki din kardeşlerimizin savaşını verdiğimizizi anlatacağımızı umuyorum!

(Hepsi yazarlar. Brady yazmadan ilgisiz etrafına bakınan Hornbeck'e bakar.)

GAZETECİ *(İngiliz aksanıyla)* Soru sorabilir miyiz, Bay Brady?

BRADY Elbette. Sen neredensin delikanlı?

GAZETECİ Londra'dan efendim. Reuter Haber Ajansı.

BRADY Harika. İngiltere'de pek çok dostum var.

GAZETECİ Henry Drummond hakkındaki kişisel görüşünüz nedir?

BRADY Bunu sorduğuna sevindim. Henry Drummond'a karşı hiçbir kişisel düşmanlığım yok. Aynı tarafta savaştığımız zamanlar oldu. 1908'deki kampanyamda bana destek oldu. Bundan onur duydum. *(Gazetecilerin not alabilecekleri bir tempoda dikte ettirmektedir.)* Fakat değil Henry Drummond, benim öz kardeşim milyonların inancına karşı çıksa onu bile reddederim.

(İşçiler çekiçle çakarlar, kasaba halkı toplanmaya başlar.)

BRADY Bu akşamlık bu kadar yeter, beyler.

(Gazeteciler dağılır. Brady, Hornbeck'e döner.)

BRADY Bay Hornbeck, basın servisimiz, yazılarınızı gönderdi.

HORNBECK Yazılarımın biriktirilmesinden onur duyarım.

BRADY Bu denli taraflı haberleri okumak bana acı veriyor.

HORNBECK Ben haber yazmıyorum, Albay. Köşe yazarıyım.

BRADY Rahip Brown'ın ayinine kalacağınızı umuyorum. Belki size ışık tutar.

HORNBECK Belki. Basın kartımla burada bulunuyorum. Bu gösterinin hiçbir bölümünü kaçırmaya niyetim yok.

(Rahip Brown kolunda Bayan Brady ile girer. Hornbeck neşeyle onların yanından geçerek alt sahneye iner.)

BRADY İyi akşamlar, peder. Nasılsın anne?

BAYAN BRADY Rahip Brown bana eşlik etme nezaketini gösterdi.

BRADY Ayini sabırsızlıkla bekliyorum, Peder.

BROWN Halkımızın inançlarına ne kadar bağlı olduğunu göreceksiniz.

(Bayan Brady, kocasına doğru ilerler.)

BAYAN BRADY Hava sıcak biliyorum ama bu akşam esintileri aldatıcı olabilir. Çok terlediğini biliyorsun.

(Çantasından küçük bir mendil çıkartır ve Brady'nin ensesine yerleştirir. Brady hafifçe güler.)

BRADY Annem, hep boğazım için endişelenir.

BROWN Toplantılarımı hep saatinde başlatırım.

BRADY Öyle olmalı. İlerleyin, Peder. Arkanızdayım.

(Brown kürsüye doğru bir iki basamak çıkar. Brady, onu izler. Bu onun sayısız güç gösterisi yaptığı ve her zaman kazandığı bildik çevredir. Ayin, bu insanlar için sinema, radyo ve çadır tiyatrosudur. Onlar için Rahip Brown, Milton Sils'le Douglas Fairbanks'ın bir karışımıdır. Brown podyuma ulaşır ve aşağıdakilere sert bakışlarla göz gezdirir. Brady ise şefkatlidir. Ayakları çapraz, dirseğini iskemlenin yanına dayayarak oturur. Brown sessizlikten yararlanmak ister. Konuşmaya başlayacağı sırada Drummond girer ve kalabalığın yanında durur. Brown, Drummond'a öfkeyle bakar. Kalabalık alçak sesle dua okur.)

BROWN Kardeşlerim ve hemşerilerim. Sizlere kutsal kitabın kanatları altından sesleniyorum. Kitabımız ağaçların tepesinde çınlıyor, Tanrı'nın sözü rüzgârda uğulduyor ve bulutun içinde şimşek gibi çakıyor!

KADIN Onu duyuyorum.

ADAM Onu görüyorum, Peder.

- BROWN** Ve biz Kitaba inanıyoruz.
- HEPSİ** Biz inanıyoruz.
- BROWN** Kutsal Kitabın yüceliğine inanıyoruz.
- HEPSİ** Yüce Tanrım! Amen! Amen!
- (Rachel girer fakat kalabalığın kıyısında kalır.)*
- BROWN** Kitaba kulak verin! *(Sesini alçaltarak)* Kitabımız bize dünyanın yedi günde yaratıldığını anlatıyor. Başlangıçta, dünya şekilsizdi ve bomboştu. “Ve Tanrı ‘Işık olsun’ buyurdu!”
- SESLER** Ahhhh!
- BROWN** Ve ışık varoldu. Tanrı ışığı gördü ve Işık Tanrı’yı gördü. Işık, Tanrı’ya “Ben iyi miyim?” dedi. Ve Tanrı ona, “Sen iyisin.” dedi.
- ADAM** *(Güçlü bir sesle şarkı söyleyerek)* Ve akşam ve sabah ilk gün oldu.
- SESLER** Amen, amen!
- BROWN** *(Haykırarak)* Tanrı, “Gökyüzü olsun.” Buyurdu. O bunu söylerken, gökyüzü oldu! Gökyüzü, O’nun önünde eğildi ve “Ben iyi miyim, Tanrım?” dedi. Ve, Tanrı, ona sen iyisin, dedi.
- ADAM** *(Şarkı söyleyerek)* Ve akşam, ve sabah ikinci gün oldu.
- SESLER** Amen, amen!
- BROWN** Üçüncü gün Tanrı, kurak toprağı, otları ve meyve ağaçlarını yarattı. Ve Dördüncü gün, O, Güneşi, Ayı ve Yıldızları yarattı ve onların iyi olduklarını duyurdu.
- SESLER** Amen!
- BROWN** Beşinci gün denizi balıklarla ve gökyüzünü kuşlarla doldurdu. Büyük balıkları yarattı. Hepsini takdis etti. Altıncı Günün sabahı Tanrı kalktı, gözleri karardı ve kaşlarını çattı.
- (Haykırışlar.)*
- BROWN** Neden? Tanrı’yı üzen neydi?
- HEPSİ** Neden? Bize nedenini anlat?
- BROWN** *(Sesini alçaltarak, fısıldar gibi)* Tanrı, çevresine baktı ve tüm eserleri O’nun önünde eğildiler. Ve o şöyle buyurdu: “Bu iyi değil, bu yeterli değil, henüz tamamlanmadı. Ben kendime İnsanı yaratacağım.” Dedi.

- HEPSİ** Hamdolsun Yüce Tanrım! Çok şükür bizi yaratan Tanrı'ya!
- KADIN** Eğilin! Secdeye gelin Tanrı'nın önünde!
- ADAM** Biz iyi miyiz, Tanrım? Söyle bize. Biz iyi miyiz?
- BROWN** *(Yanıtlayarak)* Tanrı şöyle buyurdu. “Evet, sen iyisin. Çünkü seni kendi suretimde, bana benzer yarattım. Meyve verin, çoğalın, yeryüzünü doldurun ve onun efendisi olun!
- ADAM** *(Güçlü sesiyle şarkı söyler)* Tanrı insanı, yeryüzünün efendisi kıldı!
- HEPSİ** Yüce Tanrım, hamdolsun sana!
- BROWN** *(Onları kamçılayarak)* İnaniyor muyuz?
- HEPSİ** *(Koro halinde)* Evet!
- BROWN** Kutsal Kitaba inaniyor muyuz?
- HEPSİ** Evet!
- BROWN** Kutsal Kitabın doğruluğuna inaniyor muyuz?
- HEPSİ** Evet!
- BROWN** *(Parmağıyla hapishaneyi göstererek)* Kitabı reddeden adamı lanetliyor muyuz?
- HEPSİ** Evet!
- BROWN** Bu günahkârı aramızdan atıyor muyuz?
- HEPSİ** Evet!
- (Kalabalıktan çıkan her ses Rachel'e fiziksel olarak darbe indiriyor, onu sarsıyor gibidir.)*
- BROWN** Kutsal Kitabı çiğneyen adamın üstüne cehennem ateşini çağırıyor muyuz?
- HEPSİ** *(Kükreyerek)* Evet!
- BROWN** *(Kendinden geçmiş bir duaya geçmek için ritmi özellikle bozar ve ellerini birbirine kenetleyerek gökyüzüne kaldırır.)* Ey yıldırımın ve fırtınanın efendisi! Doğruluğun ve Gazabın efendisi! Bize bir işaret vermen için yalvarıyoruz! Eskiden Firavunların devrinde düşmanlarına yaptığı gibi bu günahkârı yere çarp!

(Hepsi yere eğilir. Cennetlerin bir yıldırımla açılmasını beklerler. Rachel bembeyaz kesilir.

Brady iskemlesinde rahatsız olarak, kıpırdanır, bu sözler onun için bile çok aşırıdır.)

BROWN Onun senin kılıcının dehşetini duymasını sağla! Ruhunu ebediyen azapla ve lanetle kıvrandır—

RACHEL Hayır! *(Kürsüye doğru koşarak)* Hayır, baba! Bert'ü mahvetmek için beddua etme!

BROWN Tanrım, bu günahkâr için bağışlanma dileyenlere de aynı laneti indir— Benim canımdan ve kanımdan olsalar bile!

BRADY *(Kalkarak Brown'ın kolunu tutar.)* Rahip Brown, inancınızın coşkusundan kaynaklandığını biliyorum. Ama dozu kaçırıp kurtarmaya çalıştıklarımızı da mahvedebilirsin. O zaman elinde boşluktan başka bir şey kalmayacaktır. Süleyman'ın hikmetini hatırla—*(Yumuşak bir sesle)* “Kendi evine zarar veren, rüzgâr eker, fırtına biçer.”

(Brady, Brown'ı iskemleye oturtur. Brady, kasaba halkına dönerek)

BRADY İncil, bize aynı zamanda Tanrı'nın çocuklarını bağışladığını anlatıyor. Ve biz, Tanrı'nın çocukları, birbirimizi bağışlamalıyız. *(Rachel sessizce çıkar.)* Benim sevgili dostlarım, evlerinize dönün. Tanrı'nın rahmeti üzerinizde olsun. Tanrı sizi korusun!

(Kasaba halkı ,ağır ağır çıkarken, “Onu Dağda Anlat” şarkısını mırıldanır. Brady, sahnede hala hiçbir tepki göstermeden onu izleyen Drummond'la yalnız kalmıştır. Brady, Drummond'a yaklaşır.)

BRADY Bir zamanlar iyi dosttuk. Senin desteğin beni hep mutlu etti. Neden eski dostum, neden benden bu kadar uzaklaştın?

(Sessizlik. Birbirlerini süzerler.)

DRUMMOND Her şey görecelidir. Yerinde saydığın için uzaklaşan sendin, belki de.

(Bu sözlerin Brady'nin üzerinde büyük bir etkisi olur. Bir an için ağzı açık Drummond'a bakakalır, sonra sahneden çıkar. Drummond yalnız kalır. Işıklar yavaşça sessiz adamın üzerinde söner.)

Sahne Sonu

İkinci Sahne

(Duruşma salonu, iki gün sonra. Güneşli bir öğle üzeri. Duruşma sürüyor. Yargıç kürsüsünde oturuyor. Jüri, avukatlar, görevliler ve izleyiciler duruşma salonunununu doldurmuştur. 13 yaşındaki Howard tanık kürsüsündedir. Kolalı yaka ve Pazar giysileri içinde bunalmış görünür. Hava daha önceki gibi çok sıcaktır. Brady davacı taraf için tanıklık eden çocuğu sorguluyor.)

- BRADY** Devam et, Howard. Bay Cates'in sınıfta neler anlattığını söyle.
- HOWARD** Başlangıçta dünyanın her türden yaşam için çok sıcak olduğunu söyledi. Daha sonra soğuyor ve böcekler, tek hücreliler ve başka şeyler oluşuyor.
- BRADY** Nasıl hücreler?
- HOWARD** Sudaki küçük böcekler gibi şeyler. Sonra küçük böcekler büyük böceklerle dönüşüyor, ayakları çıkıyor ve toprakta sürünmeye başlıyorlar.
- BRADY** Bu süreç Bay Cates'e göre ne kadar sürdü?
- HOWARD** Birkaç milyon yıl, belki daha fazla. Daha sonra balıklar, sürüngenler ve memeli hayvanlar oluşuyor. İnsan, memelidir.
- BRADY** Köpekler ve sığırlar gibi, öyle mi dedi?
- HOWARD** Evet, efendim.
- (Drummond, tanığı etkileme konusunda itiraz etmek üzere tepki verir, sonra bu zahmete değmeyeceğine karar verir.)*
- BRADY** Şimdi Howard, senin "profesörüne" göre, insan bu böcek ve yılan yığını arasından nasıl oluştu?
- HOWARD** İnsan bir tür evrim sonucu gelişti. "Eski dünyanın maymunları"ndan.
- (Brady kalçasına bir şaplak indirir.)*
- BRADY** Bunu işittiniz mi, dostlarım? "Eski dünyanın maymunları"! Bay Cates'e göre bizler Amerikan maymunlarının neslinden bile gelmiyoruz.
- (Kahkahalar)*
- BRADY** Howard, şimdi, dikkatle dinle. Bütün bu böcek ve salyangozların "Evrimi" söylevleri sırasında Bay Cates, Tanrı'ya hiç değindi mi?
- HOWARD** Anımsadığım kadarıyla hayır!

- BRADY** Tanrı'nın güzelim Yaradılış Kitabı'nda anlatıldığı gibi yedi günde başardığı mucizeye değindi mi?
- HOWARD** Hayır, efendim.
- (Brady, kollarını herkesi kucaklar gibi açar.)*
- BRADY** Bayanlar ve baylar—
- DRUMMOND** İtiraz ediyorum. Mahkeme, uzman danışmana buranın bir çadır tiyatrosu olmadığını hatırlatmalıdır. Jüriye delil sunması gerekiyor. Ben jüride bayan göremiyorum.
- BRADY** Sayın Yargıç, söylev vermek gibi bir niyetim yok. Buna gerek de yok. Jürideki herkesin tanıgın kafasındaki trajik karışıklıktan etkilenmesinden daha tabii bir şey olamaz. Hayvanlar gibi pislik ve gübreden oluştuğu öğretildi ona. *(Coşarak devam eder.)* İncil'den nefret eden bu evrimciler etrafa zehir saçıyorlar. Bu bağımsız eyaletin yasa koyucuları –şişede veya kitaplarda- zehir satanların ürünlerini açıkça etiketlemelerini isteme bilgeliğini göstermişlerdir.
- (Alkışlar. Howard yutkunur. Brady çocuğu işaret ederek)*
- BRADY** Sizlere hatırlatıyorum, eğer bu yasa onaylanmasaydı, bu çocuk, tanrısız bilimin öğretileriyle inancından kopartılmış bir neslin temsilcisi olacaktı. Eğer yasanın koyduğu ceza, Bertram Cates'e en ağır şekliyle verilirse, bizi izleyen ve her kelimemize kulak veren dünyadaki bütün iman sahipleri bu mahkemeyi takdis edecektir!
- (Alkışlar. Brady, dramatik bir jestle sandalyesine döner, Drummond'a tepeden bakarak elini sallar.)*
- BRADY** Tanık, sizindir, efendim.
- (Brady oturur. Drummond kalkar, tanık kürsüsüne doğru ilerler.)*
- DRUMMOND** Albay Brady'nin söylev vermediğine sevindim.
- (Hiç kimse gülmez. Duruşma salonundakiler, Drummond'un konuşmacıyl dalga geçmesinden alınmış gibidirler. Senfoni konserinden sonra bir armonika ezgisi gibi duran Drummond'un samimi ve yumuşak sesi, birçoğuna küstahça gibi gelir.)*
- DRUMMOND** Howard, başlangıçta dünyanın çok sıcak olduğunu söyledi.
- HOWARD** Bu bize Bay Cates'in söylediği.
- DRUMMOND** Şimdikinden daha mı sıcaktı acaba?
- HOWARD** Öyle olmalı. Bay Cates bize bunu bir kitaptan okudu.

- DRUMMOND** Hangi kitap olduğunu biliyor musun?
- HOWARD** Bay Darwin'in yazdığı sanırım.
- DRUMMOND** Sence bu yanlış mı?
- HOWARD** Bilmem ki—
- DAVENPORT** *(Yerinden zıplayarak)* İtiraz ediyorum, sayın Yargıç! Savunma on üç yaşındaki bir çocuğun böyle bir ahlaki sorunda görüş beyan etmesini bekliyor.
- DRUMMOND** Ben sadece, Howard'ın, Albay Brady'nin, Charles Darwin'in ya da bu duruşma salonundaki herhangi birinin ya da sizin sayın yargıç-düşünmeye hakkınız olduğunu saptamaya çalışıyorum.
- YARGIÇ** Burada düşünme hakkı yargılanmıyor, Albay Drummond.
- DRUMMOND** *(Coşkuyla)* Mahkemenize sonsuz saygılarımı sunarak, burada düşünme hakkının fazlasıyla yargılandığına inanıyorum. Bu duruşmanın yargılama yöntemleriyle düşünme hakkının karşılaştığı tehlike ürkütücü boyuttadır.
- BRADY** Burada bir adam yargılanıyor.
- DRUMMOND** Düşünen bir adam! Düşündüğünü söylemeyi seçtiği için hapis veya para cezasıyla tehdit ediliyor.
- YARGIÇ** Albay Drummond, lütfen sorunuzu tekrarlar mısınız?
- DRUMMOND** *(Howard'a)* Kısacası Howard, evrim hakkında koparılan bu yaygara ve şamata sana zarar veriyor mu?
- HOWARD** Efendim?
- DRUMMOND** Bunların sana kötülüğü dokundu mu? Kendini eskisi gibi akıllı ve uyumlu hissediyor musun? Bay Cates'in sana anlattıkları, beyzbol oynamanı engelledi mi? Topu fırlatan kolunu etkiledi mi?
- (Howard'ın sağ koluna şakacıktan bir yumruk indirir.)*
- HOWARD** Hayır efendim, ben solağım.
- DRUMMOND** Solaksın demek! Annenle baban gene de seninle gurur duyuyorlar, değil mi?
- HOWARD** Tabii.
- DRUMMOND** Kahvaltıdan bu yana kimseyi öldürmedin?

DAVENPORT İtirazım var.

YARGIÇ İtiraz kabul edildi.

(Drummond omuz silker.)

BRADY Kutsal Kitaba inancı sarsılmış mı, onu sor.

DRUMMOND Sizin değerli yardımınıza gerek duyduğumda, isteyeceğimden emin olabilirsiniz, Albay. *(Döner.)* Bay Cates'in söylediği her şeye inanıyor musun, Howard?

HOWARD Emin değilim. Düşünmem gerek.

DRUMMOND Aferin sana. Baban çiftçi mi?

HOWARD Evet, efendim.

DRUMMOND İncil'de traktörden söz edilmediği için traktör kullanmanın günah olduğunu düşünüyor musun?

HOWARD *(Düşünceli)* Bilmiyorum.

DRUMMOND Musa telefonla hiç konuşmamıştı. Belki de bu yüzden telefonun şeytan aracı olduğunu düşünmeliyiz.

HOWARD Bunu hiç böyle düşünmemiştim.

BRADY *(Patlayarak kalkar.)* Kimse de öyle düşünmüyor zaten. Sayın Yargıç, savunma bütün tanrısızların yaptığı hatayı tekrarlıyor. Kutsal Kitabın manevi gerçekleriyle maddi şeyleri karıştırarak çarpıtıyor. *(Drummond'a dönerek)* Neden bu çocuğun kafasını karıştırıyorsun? Doğrunun sizin için bir anlamı yok mu?

(Brady'nin elleri yalvarır gibi hacaya açılmıştır. Drummond, Brady'e uzun uzun ve düşünceli bakar.)

DRUMMOND *(Alçak sesle)* Müvekkilimin durumuna zarar verebileceğimin farkında olsam da, "doğru"nun benim için hiçbir anlamı yoktur. *(Duruşma salonundan tepkiler)* "Gerçeğin" bir yön olarak anlamı vardır. Zamanımızın en tuhaf saçmalıklarından biri, insanın davranışlarını kısıtlayan ahlak sistemidir. Bu şekilde kişinin eylemleri, keyfi bir doğru-yanlış çizelgesinde en milimetrik ölçümlerle değerlendirilmektedir. *(Howard'a döner)* Howard, neden söz ettiğimi anlayabildin mi?

HOWARD Hayır, efendim.

DRUMMOND Belki, bir gün anlayacaksın. Teşekkür ederim, evlat. Hepsi bu kadar.

YARGIÇ Tanık gidebilir.

(Yargıç, tokmağını vurur Fakat Howard, yeni bulduğu putuna hayran hayran bakarak oturmaya devam eder.)

YARGIÇ Howard, sana ihtiyacımız kalmadı, babanın yanına gidebilirsin.

(Howard kalkar ve izleyicilere katılır.)

YARGIÇ Sonraki tanık gelsin.

DAVENPORT Bayan Rachel Brown, lütfen tanık kürsüsüne gelir misiniz?

(Rachel, izleyicilerin arasından çıkar. Her şeyin bir çırpıda bitmesini ister gibi hızlı adımlarla öne çıkar. Hiç kimsenin yüzüne bakmaz. Cates, onu “Sen de mi, Brütüs?” bakışlarıyla izler. Meeker, formalite icabı, baştan savma yemin ettirir.)

BRADY Bayan Brown, Hilsboro Lisesi’nde öğretmensiniz, değil mi?

RACHEL *(Donuk)* Evet.

BRADY O halde sanık Cates’i mesleki açıdan tanıma olanağınız oldu, öyle mi?

RACHEL Evet.

BRADY *(Abartılı bir nezaketle)* Bay Cates, sizin bağlı olduğunuz manevi cemaatin bir üyesi midir?

DRUMMOND *(Kalkar)* İtiraz ediyorum! Bu “manevi cemaat” sözünden ben bir şey anlamıyorum. Davacı aynı kiliseye gidip gitmediklerini öğrenmek istiyorsa, neden öyle sormuyor?

YARGIÇ İtiraz reddedildi.

(Drummond, üzgün başını eğer. Cates gözlerini yerden kaldırmayan Rachel’e onun orada olduğuna inanamıyormuş gibi bakar. Drummond’la Yargıç arasındaki tartışma, Rachel’i biraz rahatlatır.)

YARGIÇ Lütfen, soruyu yanıtlayın.

RACHEL Yanıtlamadım mı? Soru neydi?

BRADY Siz ve Bay Cates aynı kiliseye mi devam ediyorsunuz?

RACHEL Artık, değil. Bert iki yıl önce bıraktı.

BRADY Neden?

RACHEL Stebbinslerin oğluna olanlar yüzünden.

BRADY Lütfen olanları bize de anlatır mısınız?

RACHEL Çocuk on bir yaşındaydı, nehre yüzmeye gitmişti. Ayağına kramp girdiği için boğuldu. Bert, buna çok üzüldü. Tommy Stebbins, kaldığı pansiyonun yanında oturuyordu ve sık sık pansiyona gelip Bert'ün mikroskobuna bakıyordu. Bert çocuğun çok zeki olduğunu, ileride bilim adamı olabileceğini söylerdi. Babam cenazede vaaz verirken, ailesinin Tommy'yi vaftiz ettirmemeleri yüzünden çocuğun huzur içinde ölmediğini söyledi—

(Bu konuşmayı tedirgin dinleyen Cates, birden öfkeyle ayağa fırlar.)

CATES Babanın ne dediğini anlat onlara! Tommy'nin ruhunun lanetlendiğini, cehennem ateşinde cayır cayır yanacağını—

DUNLAP *(Cates'e doğru yumruklarını sıkarak)* Cates, günahkâr herif!

(Yargıç, düzeni sağlamak için tokmağını vurur. Duruşma salonu karışmıştır.)

CATES Din insanları huzura kavuşturmak içindir, değil mi? Onları korkudan dehşete düşürmek için değil!

YARGIÇ Düzeni sağlayalım, lütfen!

(Drummond, Cates'i yerine oturtur.)

DRUMMOND Sayın yargıç, sanığın sözlerinin tutanaktan çıkarılmasını rica ediyorum.

(Yargıç kafasını sallar.)

BRADY Peki, bu genç adamın hastalıklı fikirlerini bu toplumun hafızasından nasıl sileceğiz?

(Brady, en büyük kozunu oynamak üzere Rachel'e döner.)

BRADY Şimdi, sevgili çocuğum, Bay Cates'in din konusundaki düşüncelerinden biraz daha söz eder misin?

DRUMMOND İtiraz ediyorum. İtiraz! İtiraz! Dolaylı tanıklık ifadesi geçersizdir.

YARGIÇ Mahkeme, bu tarz soru sorulmasında sakınca görmüyor. Sorunuz, Albay!

BRADY Sanıkla yaptığınız bazı sohbetlerde söylediklerini tekrarlar mısınız?

(Rachel'in bakışları Bert'le karşılaşır. Duraksar.)

RACHEL Tam olarak anımsayamıyorum—

BRADY Geçen gün bana Bay Cates'in Yüce Tanrımız hakkında yaptığı şakayı anlatmıştın ya.

RACHEL Bert dedi ki— (*Susar*)

BRADY Devam et, çocuğum.

RACHEL (*Acınacak halde*) Yapamayacağım.

YARGIÇ Bayan Brown, yeminli ifade verdiğiniz ve bildiklerinizi saklamanın yasaya göre suç olduğunu size hatırlatayım.

RACHEL Bert, sadece okuduğu kitaplardan söz etmişti. O... O...

BRADY Size bunları anlattığında şaşıyor muydunuz?

(*Rachel önüne bakar.*)

BRADY Bertram Cates, size "Tanrı insanı yaratmadı. İnsan Tanrı'yı yarattı." dediği zaman hissettiklerinizi mahkemeye anlatınız!

(*Büyük bir uğultu halinde tepkiler.*)

DRUMMOND (*Ayağa kalkarak*) İtiraz ediyorum!

RACHEL (*Patlayarak*) Bert böyle söylemedi. O sadece şaka yapıyordu. Onun söylemek istediği başka bir şeydi: "Tanrı, insanı kendi suretinde yarattı ve insan bir beyefendi olarak karşılığını ödedi."

(*Hornbeck güler ve bu sözleri not alır. Brady sevinçlidir. Rachel umutsuz ve yıkılmış görünür.*)

BRADY Anlat yavrum. Biraz daha anlat. Kutsal evlilik kurumu ile ilgili neler söyledi? Bunu hayvanların üremesiyle karşılaştırdı mı?

RACHEL Hayır, öyle söylemedi. Onu demek istemedi. Size böyle anlatmadım ben. O sadece—

(*Konuşmak için ağzını açar fakat hiç ses çıkmaz. Duygusal bir tıkanma sesinin çıkmasını engeller. Dudakları ses çıkarmadan kıpırdar.*)

YARGIÇ Bayan Brown, hasta mısınız? Bir bardak su ister misiniz?

(*Önerinin anlamsızlığı, Rachel'i bir sinir krizinin eşiğine getirir.*)

BRADY Bu koşullarda, tanık serbest bırakılmalıdır.

DRUMMOND Davacının tanığın ağzındanmış gibi ortaya attığı tümceleri savunma açıklığa kavuşturma şansına sahip olmayacak mı?

(Cates, Rachel'in sıkıntısından etkilenmiştir.)

CATES *(Drummond'a) Ona eziyet etme. Bırak gitsin.*

DRUMMOND *(Bir an durakladıktan sonra içini çekerek) Sorumuz yok.*

YARGIÇ Tanık gidebilir.

(Rahip Brown kızının kürsüden inmesine yardım etmek için öne doğru ilerler. Onu duruşma salonundan çıkarırken tavrı katı ve acımasızdır.)

YARGIÇ Davacı taraf başka tanık çağırmak istiyor mu?

DAVENPORT Şimdilik hayır, sayın yargıç.

YARGIÇ Öyleyse Savunmanın tanıklarıyla devam edelim. Albay Drummond?

DRUMMOND *(Kalkarak) Sayın Yargıç, Chicago Üniversitesi'nden Zooloji Bölümü Başkanı Dr. Amos D. Keller'ı çağırmak istiyorum.*

BRADY İtiraz ediyorum.

(Drummond irkilerek döner.)

DRUMMOND Hangi gerekçeyle?

BRADY Zooloji profesörünün tanıklığının bu davayla ne ilişkisi var ki?

DRUMMOND Her türlü ilişkisi var. Müvekkilim, Evrim'i öğrettiği için yargılanıyor. Konuyla ilgili her türlü tanıklığa izin verilmelidir.

BRADY Münasebetsiz, mesnetsiz ve kabul edilemez.

DRUMMOND *(Sertçe) Neden? Eğer Bertram Cates cinayetle itham edilseydi, silahı incelemek için uzman tanıkları çağırmak ilgisiz mi kabul edilecekti? Sözde cinayet silahının kurşun atma becerisinin olup olmadığına sen mi karar verecektin?*

YARGIÇ Sayın avukatın ne demek istediğini anlayamadım.

DRUMMOND *(Küçük bir çocuğa bir şey anlatır gibi abartılı jestlerle) Sayın Yargıç, Savunma, Dr. Keller'i jürideki beyefendilere evrimci teorinin ne olduğunu tam olarak anlatması için tanık kürsüsüne çıkarmak istiyor. Teoriyi bilmeden o konuda nasıl hüküm verecekler?*

BRADY Burada bulunmamıza neden olan yasa böyle bir tanıklığa engeldir. Bu eyaletin halkı, bu zoolojik artıkların sınıflarımızda öğretilmesini istemediklerini açıkça belirtmiştir. Bu inançsız bilim adamlarının bu duruşma salonunu bir propaganda alanı ve aykırı düşüncelerini gazete

manşetlerine yansıtacakları bir platform olarak kullanmalarına karşı çıkıyorum.

YARGIÇ *(Biraz düşündükten sonra)* Albay Drummond, mahkeme zoolojinin davayla ilgisi olmadığına karar verdi.

(Yargıç her zaman olduğu gibi otomatik bir biçimde sırtır.)

DRUMMOND İnançsız bilim adamları, öyle mi? Öyleyse Dr. Alan Page'i çağırıyorum.

(Brady dik dik bakar.)

DRUMMOND Bağımsız Kilisenin gönüllü papazı ve Oberlin Koleji'nin jeoloji ve arkeoloji profesörü.

BRADY *(Alaycı)* İtiraz ediyorum.

YARGIÇ İtiraz kabul edildi. *(Yine aynı anlamsız gülümseme)*

DRUMMOND *(Şaksın)* Mahkeme, zooloji, jeoloji ve arkeolojinin varlığını bir çırpıda yadsıyor mu?

YARGIÇ Bu bilimlerin varlığını inkâr etmiyoruz; fakat davayla ilgisi yok.

DRUMMOND *(Coşkulu)* Filozof, antropolog, yazar Walter Aaronson'ı çağırıyorum. Çağımızın en büyük beyinlerinden biri. İtirazınız var mı, Albay Brady?

BRADY *(Gururla başını kaldırır.)* İtiraz ediyorum.

DRUMMOND Sayın Yargıç! Savunma, büyük masraf ve güçlüklerle Hilsboro'ya zamanımızın en büyük düşünürleri olan on beş ünlü bilim adamını getirdi. Tanıklıkları müvekkilimin savunmasının temeli olacaktı. Amacım, Bertram Cates'in Hilsboro Lisesi'nde alçak sesle söylediklerinin suç olmadığını mahkemenize göstermekti. Her eğitimli toplumda bu, geometri kadar kesin bir gerçektir.

YARGIÇ Bu cemaatte ve bağımsız eyalette bunun tersi geçerlidir, Albay Drummond. Yasanın dili gayet açık ve sarihtir. Kitaplarda yazılı olan bir yasanın geçerliliğini soruşturmak için uzmanlara ihtiyacımız yok.

(Drummond, yaşamında ilk kez yasal bir barikata çarpmıştır.)

DRUMMOND *(Kaşlarını çatar)* Diğer bir deyişle mahkeme, Charles Darwin'in "Türlerin Kökeni" ve "İnsanın Evrimi" adlı kitapları üzerinde bilirkşi tanıklığını kabul etmiyor.

YARGIÇ Mahkemenin kararı bu.

(Drummond şaşkındır. Davanın sona erdiğini algılar. Umutsuzca çevresine bakınır.)

- DRUMMOND** *(Birdenbire gözlerinde bir parıltıyla)* Mahkeme, Kutsal İncil diye bilinen kitap üzerine bilirkişi tanıklığını kabul eder mi?
- YARGIÇ** *(Duraksayarak, Brady'ye döner.)* İtirazınız var mı, Albay Brady?
- BRADY** Eğer savunma avukatı, sanığın durumunu kutsal kitabı kullanarak düzeltecekse, buna hiçbir itirazımız yok.
- DRUMMOND** İyi öyleyse, *(Kıvançla)* Kürsüye, İncil ve öğretileri üzerine dünyanın en önde gelen uzmanlarından birini çağırıyorum- Matthew Harrison Brady!

(Duruşma salonunda bir uğultu kopar. Yargıç düzeni sağlamak için tokmağını vurur.)

- DAVENPORT** Bu akıl almaz bir öneri, sayın Yargıç!
- YARGIÇ** *(Ne diyeceğini bilemez.)* Gerçekten de alışılmadık bir öneri. Savunmanın davacı tarafı tanıklığa çağırmasına hiç rastlamadım.
- (Brady kalkar, kalabalığın tepkisinin yatışmasını bekler.)*

- BRADY** Sayın Yargıç, bu dava zaten tümüyle alışılmışın dışında. Doğruya ve Adaletle hizmet için kürsüye çıkacağım.

- DAVENPORT** *(Ümitsiz)* Ama Albay Brady—

(Şaşkın tepkilerin uğultusu. Devler karşılaşmak üzeredir. Yargıç tokmağını vurur.)

- YARGIÇ** *(Brady'ye)* Karşı tarafın tanıklığından çekilmek isterseniz mahkeme sizi destekleyecektir.
- BRADY** *(İnançlı)* Sayın Yargıç, ben hiçbir şeye karşı tanıklık yapacak değilim. Bütün hayatım boyunca yaptığım gibi Kutsal Kitabın yaşayan gerçeği adına konuşacağım.

(Davenport, teslim olur, fakat yerine otururken sinirlidir.)

- YARGIÇ** *(Meeker'a huzursuz bir fısıltıyla)* Tanığa yemin ettirin lütfen...

(Drummond kendine güvenen bir tavırla bekler. Brady, tanık kürsüsüne azametle gider. Meeker bir İncil uzatır. Brady sol elini kitabın üstüne koyar ve sağ elini kaldırır.)

- MEEKER** Gerçeği, tümüyle ve yalnızca gerçeği söyleyeceğinize yemin ediyor musunuz? Tanrı yardımcınız olsun.

- BRADY** *(Gürleyerek)* Ediyorum.

(Brady kendine güvenerek oturur. Küçük bir okul öğrencisi tarafından basit bölmeler üstüne sınava ekilen çok bilgili bir matematikçi havasındadır.)

DRUMMOND Sizi İncil üzerine bir otorite olarak çağırmakta haklı mıyım efendim?

BRADY İncil'i din adamı olmayan herhangi biri kadar incelediğimi söylemekle övünmüş sayılmam. Bütün yaşantım boyunca onun kurallarına uyarak yaşadım.

DRUMMOND Sizi kutlarım! İncil'den bazı bölümler ezberinizdedir, eminim.

BRADY Pek çok bölümünü ezbere bilirim.

(Drummond, kendi masasına giderek Darwin'in kitabını alır.)

DRUMMOND Türlerin Kökeni'nden pek fazla cümle ezberlediğinizi sanmıyorum.

BRADY Bu kitabın dinsiz varsayımlarıyla en küçük bir ilgim yok.

DRUMMOND Hiç okumadınız mı?

BRADY Hiçbir zaman da okumayacağım.

DRUMMOND Hiç okumadığınız bir şeye karşı nasıl savaş açabiliyorsunuz? Charles Darwin'in yapıtlarındaki bilimsel anlayışın yaradılış kitabının ruhuyla uzlaşmadığından nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?

BRADY Soruyu tekrarlayabilir misiniz?

DRUMMOND Şöyle sorayım: *(Kitabın sayfalarını karıştırır.)* Türlerin Kökeni'nin on dokuzuncu sayfasında, Darwin—

(Davenport, yerinden fırlar.)

DAVENPORT İtiraz ediyorum, Sayın Yargıç. Albay Brady, İncil üzerine otorite olarak çağrıldı. Oysa Chicagolu beyefendi, biraz önce sizin incelenmesini reddettiğiniz bilimsel belgeyi okumak için bu fırsatı kullanıyor. Albay Brady'e İncil üzerine sorular soracaksa, kutsal İncil'e ve sadece İncil'e bağlı kalsın.

(Drummond, Yargıç'a göz atar.)

YARGIÇ *(Boğazını temizleyerek)* Sorularınızı İncil'le sınırlayınız.

(Drummond, Darwin'in kitabını kapatır.)

DRUMMOND *(Sinirlenmeden)* Tamam, mesele anlaşılmıştır. *(Darwin'in kitabını masasına fırlatır.)* Sizin sahanızda oynayacağız, Albay.

(İncil aranır, sonunda Meeker'ın elindekini alır. Kitabı açmadan, cildini çeşitli açılardan inceler.)

DRUMMOND Şimdi işi sağlama bağlayalım. Sizin uzmanı olduğunuz kitap bu, değil mi?

(Brady'nin girişine ve alçakgönüllülüğüne şaşırarak)

BRADY Evet, doğru.

DRUMMOND Şimdi söyleyiniz. Bu kitaptaki her şey kelimesi kelimesine doğru olarak mı ele alınmalıdır?

BRADY İncil'deki her şey, kesinlikle orada yazıldığı gibi kabul edilmelidir.

DRUMMOND *(İncil'in sayfalarını karıştırarak)* Mesela şu konuyu ele alalım. Balina, Yunus Peygamberi yutuyor. Bunun gerçekten olduğunu mu düşünüyorsunuz?

BRADY İncil, balina demiyor, "büyük balık" diyor.

DRUMMOND Gerçekten de "büyük balık" diyor, fark etmez bence. Bu olay hakkında ne hissediyorsunuz?

BRADY Ben balınayı da, insanı da yaratan Tanrı'nın ikisine de istediğini yaptırabileceğine inanıyorum.

SESLER Amen, amen!

DRUMMOND *(Dönerek, zabıt katibine sertçe)* Bu amenlerin de zapta geçirilmesini istiyorum. *(Brady'e dönerek)* Güneşi yerinde durduran Şuayıp'ın öyküsünü anımsıyorum. Siz bir uzman olarak, bunun da Yunus'un öyküsü kadar gerçek olduğunu mu söylüyorsunuz.

(Brady, başıyla onaylar.)

DRUMMOND Bu oldukça zor bir numara olmalı. Ne dersiniz, Houdini bunu başarabilir miydi?

BRADY Ben Tanrı'nın mucizeleriyle siz inançsızlar gibi alay edip sorular sormuyorum.

DRUMMOND Güneş gerçekten durdurulsaydı, dünyaya neler olabileceğini hiç düşündünüz mü?

BRADY Ben seni tanıklığa çağırdığımda onu da sen anlatırsın.

(Kahkahalar)

DRUMMOND Güneşin durduğunu sandıklarına göre, güneşin dünyanın çevresinde döndüğüne inanıyorlardı. Sizce de öyle mi? Yoksa siz dünyanın güneşin çevresinde döndüğüne inanmıyor musunuz?

- BRADY** *(İnatla)* Güneş durdu diyorsa, durmuştur.
- DRUMMOND** İyi o zaman. Peki, sizin inandığınız şey fiilen gerçekleşseydi- Şuayıp, gökyüzünde güneşi durdursaydı neler olurdu, düşünebiliyor musunuz? Bu şu anlama gelir: Dünya eksenini etrafında dönüşünü durdurdu, kıtalar birbirinin üstüne yuvarlandı, dağlar uzaya saçıldı. Dünya bir lav haline dönüşerek güneşe çarptı ve paramparça oldu. *(Dönerek)* Bu önemli haberi nasıl kaçırdık acaba?
- BRADY** Çünkü bunların hiçbirisi olmadı.
- DRUMMOND** Güneşi durdursaydı, bunlar olmalıydı. Doğa yasalarına göre olmak zorundaydı. Yoksa siz doğa yasalarına inanmıyor musunuz, Albay? Charles Darwin’le birlikte Copernic’i de okullarda yasaklamak istemez misiniz? Şuayıp’tan bu yana gerçekleşen tüm bilimsel gelişmeyi yırtıp atmak için bir yasa önerin! Mukaddesat Çağı’nı başlatın!
- BRADY** *(Soğukkanlılıkla, bir çocuğa ders verir gibi)* Doğal yasa, Yüce Tanrı’mızın beyninde oluştu. Onu istediği gibi değiştirebilir, iptal edebilir ve kullanabilir. Siz bilim havarilerinin bu basit gerçeği kavramakta güçlük çekmenize şaşıyorum.
- (Drummond, İncil’in birkaç sayfasını karıştırır.)*
- DRUMMOND** Şunu dinleyin: “Ve Kabil, Tanrı’nın huzurundan ayrıldı ve Cennet’in Doğusu’nda Nod ülkesine yerleşti. Ve Kabil eşini buldu.” Peki, bu kadın hangi cehennemden çıktı, dersiniz?
- BRADY** Kim?
- DRUMMOND** Bayan Kabil. Kabil’in eşi. “Başlangıç”ta sadece Adem’le Havva, onların çocukları Habil ve Kabil vardıysa, bu diğer kadın nereden çıktı. Bu hiç aklınıza geldi mi?
- BRADY** Hayır, efendim. Onu aramayı sizin gibi inançsızlara bırakıyorum.
- DRUMMOND** Bu sizi hiç rahatsız etmedi mi?
- BRADY** Hayır, etmedi.
- DRUMMOND** Hiç araştırmadınız mı?
- BRADY** Hayır!
- DRUMMOND** Başka birinin komşu köyde başka bir yaradılışı başlattığını mı düşünüyorsunuz?
- BRADY** İncil, beni tatmin ediyor. Bu benim için yeterli.

DRUMMOND Herkes sizin kadar merak sahibi olsaydı, dünyadaki öğrenim düzeyinin ne durumda olacağını düşünmek beni dehşete düşürüyor.

(Drummond hala Calut'un zırhındaki zayıf noktayı aramaktadır. İncil'den bir sayfa daha çevirir.)

DRUMMOND Bu kitapta pek çok “vücuda getirilen” var. “Ve Afrazad Salah’ı vücuda getirdi ve Salah, Eber’i vücuda getirdi” ve böyle devam ediyor. Bunlar önemli kişiler midir?

BRADY Onlar İncil’deki mübarek zatların soyundan geliyorlar.

DRUMMOND Bu “vücuda getirme” nasıl oluyordu?

BRADY Ne demek istiyorsunuz?

DRUMMOND Yani o günlerde insanlar aynı bugün olduğu gibi mi, “vücuda getiriliyorlardı”?

BRADY Süreç hemen hemen aynıdır. Bilim adamlarının yeni bir yöntem bulduğunu sanmıyorum.

(Kahkahalar)

DRUMMOND Diğer bir deyişle bu kişiler de seks olarak bilinen biyolojik işlev sonucu dünyaya geldiler.

(Duruşma salonunda “şış” susturma işaretleri. Howard’ın annesi elleriyle Howard’ın kulaklarını kapatır ama o kurtulur.)

DRUMMOND Seks hakkındaki düşünceniz nedir, Albay?

BRADY Bu soruyu hangi anlamda soruyorsunuz?

DRUMMOND Baba ya da koca olarak sormuyorum. Bir başkan adayı olarak da. Burada bir İncil uzmanı olarak bulunuyorsunuz. İncil’in seks hakkındaki değerlendirmesi nedir?

BRADY “İlk günah” olarak kabul edilir.

DRUMMOND *(Alaycı bir şaşkınlıkla)* Yani bütün bu mübarek zevat “ilk günah” yoluyla mı “vücuda geldiler”?

(Brady yanıtlamaz. Kaşlarını çatır ve tüm ağırlığıyla sandalyesine gömülür.)

DRUMMOND Bu günahlar onların mübarekliğini zedeledi mi?

DAVENPORT Sayın Yargıç, bütün bunlar bizi nereye götürüyor? Bunların Bertram Cates’in davasıyla ne ilgisi var?

- YARGIÇ** Albay Drummond, mahkememiz, sorularınızın davayla ilgili olmasını istiyor.
- DRUMMOND** Benim tanıklarımı reddettiniz. Hiç değilse bana bıraktığınız tek tanığı istediğim gibi sorgulamama izin verin!
- BRADY** *(Gururla)* Sayın Yargıç, burada oturup Bay Drummond'un alaylarına ve saygısızlığına katlanmak istiyorum. Çünkü o kutsal olan her şeyi aşağılayarak bizim davamızı güçlendiriyor.
- DRUMMOND** İtiraz ediyorum.
- BRADY** Hangi gerekçeyle? Sizin için kutsal olan bir şey var mı?
- DRUMMOND** Evet, tabii var! *(Sesini alçaltarak)* İnsan beyni! Bir çocuğun çarpım cetvelini ezberleyebilme yeteneğinde sizin haykırdığınız, Amen'lerden, "Hamdolsun"lardan çok daha büyük bir kutsallık var. Bir düşünce, bir katedralden daha büyük bir anıttır. Ve insan bilgisinin ilerlemesi, yılanı dönuşen asalardan ya da denizlerin ikiye ayrılmasından çok daha büyük bir mucizedir. Bay Brady bizi bir masalla korkuttuğu için ilerlemeyi durduracak mıyız? *(Jüriye dönerek, ikna edici bir tavırla)* Beyler, ilerleme hiçbir zaman pazarlıkla olmamıştır. Bedelini ödemek zorundasınız. Bazen tezgâhın ardındaki bir adamın şöyle dediğini düşünürüm. Tamam, telefonunuz olabilir ama bu özel hayatınızın gizemini yok edecektir. Uzaklığın çekiciliği yitecektir. Bayan, oy verebilirsiniz ama karşılığında makyaj ve süslü giysilerin ardına gizlenme hakkınızdan vazgeçmelisiniz. Gökyüzünü fethedebilirsiniz bayım, ama kuşlar cazibesini yitirecek ve bulutlar gaz kokacaktır. *(Duruşma salonunun ötesinde bir yerlere bakar gibi düşünceli)* Darwin bizi eteklerine bakıp nereden geldiğimizi görebileceğimiz bir dağın doruğuna çıkardı. İşte biz bu bakış açısı ve bilgiyle Yaradılış destanının şiirselliğine kapılmaktan vazgeçmeliyiz.
- BRADY** İncancımızdan vazgeçmeyiz. İnanç en önemli varlığımızdır.
- DRUMMOND** O zaman Tanrı bize düşünme yeteneğini niye verdi? İnsanı dünyadaki tüm yaratıkların üstüne çıkaran tek gücü: usavurma yeteneğini neden yadsıyorsunuz? Başka hangi değerimiz var ki? Fil insandan büyüktür, at daha güçlü ve hızlı, kelebek daha güzel, fare daha üretken, basit bir sünger bile bizden daha dayanıklıdır! *(Brady'e döner.)* Yoksa bir sünger düşünür mü?
- BRADY** Bilmiyorum. Ben bir sünger değil, bir insanım.
- (Bir iki kıkırdama duyulur. Kalabalık gittikçe Brady'den uzaklaşmakta ve Drummond'a yaklaşmaktadır.)*
- DRUMMOND** Sünger düşünebilir mi?
- BRADY** Tanrı, isterse düşünebilir.

DRUMMOND İnsan da süngerin sahip olabildiği bu ayrıcalığa sahip midir?

BRADY Elbette.

DRUMMOND *(Kükreyerek, ilk kez kolunu Cates'e doğru uzatır.)* Bu adam da bir süngerle aynı ayrıcalığa sahip olmak istiyor. Düşünmek istiyor.

(Bazı alkışlar. Alkış sesleri, Brady'i tokat yemiş gibi sersemletir.)

BRADY Fakat senin müvekkilin yanlış düşünüyor. Aldatılmış. Yoldan sapmış!

DRUMMOND Sizin doğru ve yanlış hakkındaki ölçülerinizin hepimize bahsedilmemiş olması çok üzücü Bay Brady.

(Drummond, kendi arkasında oturan çağrılmamış olan tanıklardan birinin yanına gider ve ondan tenis topubüyükliğinde bir taş alır. Drummond, Brady'e doğru yürürken taşı elinde tartar.)

DRUMMOND Bu taşın kaç yaşında olduğunu tahmin edersiniz?

BRADY *(Monoton bir sesle)* Taşların yaşıyla ilgilenmiyorum.

DRUMMOND Oberlin Koleji'nden Dr. Page bana bu taşın en azından on milyon yaşında olduğunu söyledi.

BRADY *(Alaycı)* Tamam, Albay Drummond! Bilimsel tanıklarınızdan birini sonunda mahkemeyi sızdırmayı başardınız.

(Drummond, taşı ikiye bölerek Brady'e gösterir.)

DRUMMOND Bakınız, Bay Brady. Bunlar tarih öncesi çağda yaşayan bir deniz yaratığının fosil kalıntıları. Bu taş bu ilçede bulunmuş. Bu deniz yaratığı milyonlarca yıl önce bu sıra dağlar suyun altında gömülüken yaşamış.

BRADY Biliyorum. İncil, Tufan'ı çok güzel anlatıyor. Fakat sizin profesör tarihleri karıştırmış. Bu taş parçası altı bin yaşından büyük olamaz.

DRUMMOND Nerden biliyorsunuz?

BRADY Güvenilir bir İncil bilgini olan piskopos Usher, Yaradılışın tam tarih ve saatini belirledi. İsa'dan önce 4004 yılında gerçekleşmiş.

DRUMMOND Bu Piskopos Usher'ın görüşü.

BRADY Bu bir görüş değil. Gerçeğin ta kendisi. Piskopos, Eski Ahit'te yazıldığı üzere peygamberlerin yaşlarını bilgisayarda dikkatle hesaplayarak bu sonucu elde etti. Yüce Tanrı yaradılışı M.Ö 23 Ekim 4004 sabahı saat 9'da başlattı.

DRUMMOND Greenwich saatine göre mi?

(Kahkahalar)

DRUMMOND Yoksa Kayalık Dağlar saatine göre mi? Güneş saatine göre değil mi herhalde. Çünkü Tanrı, dördüncü güne kadar güneşi yaratmamıştı.

BRADY Bu doğru.

DRUMMOND *(Sertçe)* Birinci gün 24 saatlik bir gün müydü?

BRADY İncil, bir gün olduğunu söylüyor.

DRUMMOND Güneş henüz olmadığına göre günün uzunluğunu nasıl bilebilirsiniz?

BRADY *(İnatla)* İncil, bir gün olduğunu söylüyor.

DRUMMOND Olağan bir gün, gerçek bir gün, yirmi dört saatlik bir gün mü?

(Duraklama, Brady emin olamaz.)

BRADY Bilmiyorum.

DRUMMOND Ne düşünüyorsunuz?

BRADY *(İyice saçmalayarak)* Düşünmediğim konularda düşünmem!

DRUMMOND Peki, düşündüğünüz konuları düşünüyor musunuz?

(Birkaç kahkaha duyulur ama artık tuzağın sonuna gelindiği hissedildiği için herkes pür dikkat bekler ve gülmeler kesilir.)

DRUMMOND İlk günün 25 saat olması mümkün değil midir? Ölçmenin hiçbir yolu yok, anlatmanın hiçbir yolu yok. 25 saat olabilir miydi?

(Sessizlik. Tüm duruşma salonu dikkat kesilmiş bekliyor.)

BRADY *(Duraksar, sonra)* Mümkündür...

(Drummond onu yenmiştir. Bunu anlar. Bu dönüm noktasıdır. Bu noktadan itibaren tempo hızla yükselir. Drummond artık sürücü koltuğuna tam olarak yerleşmiştir. Sorularını gittikçe hızlanan bir tempoyla patlatır.)

DRUMMOND Demek Yaradılış kitabında sözü geçen birinci günün belirlenemeyecek bir uzunlukta olduğunu kabul ediyorsunuz.

BRADY *(Kıvrınarak)* Sözü geçen bir günün mutlaka 24 saatlik bir gün olmayabileceğini söyledim.

DRUMMOND 30 saat olabilirdi! Veya bir ay! Ya da bir yıl! 100 yıl da olabilirdi. *(Taş parçasını Brady'nin burnuna doğru uzatarak)* Ya da on milyon yıl olabilirdi!

(Davenport artık kendini tutamaz. Brady'nin Drummond'un pençesine düştüğünü anlamıştır. Kıpırmızı kesilen yüzüyle protesto etmek üzere ayağa fırlar.)

DAVENPORT Protesto ediyorum. Bu sadece ilgisiz ve ilişkisiz değil, aynı zamanda yasa dışı!

(Duruşma salonundan heyecanlı tepkiler gelir. Yargıç düzene çağırmak için tokmağını vurur fakat duygusal gerilim yatışmaz.)

DAVENPORT Bay Drummond'un sınavının amacını öğrenmek istiyorum. Ne yapmaya çalışıyor?

(Brady ve Drummond öne doğru eğilirler ve yanıtlarını mahkemeye değil birbirlerine verirler.)

BRADY Onun ne yapmaya çalıştığını sana anlatayım! İnsanların İncil'e ve Tanrı'ya olan inancını yok etmeye çalışıyor.

DRUMMOND Bunun doğru olmadığını biliyorsunuz. Ben sadece siz cahil yobazların ülkemizdeki eğitimi yönlendirmesine engel olmaya çalışıyorum. Sen bunu çok iyi biliyorsun!

(Davenport kollarını açarak mahkemeye yalvarır. Fakat sesi duyulmaz. Yargıç düzen için vurur.)

YARGIÇ *(Bağırarak)* Burada düzen hemen sağlanmazsa, mübaşırden salonu boşaltmasını isteyeceğim.

BRADY Ne cesaretle İncil'e saldırırsın?

DRUMMOND İncil de bir kitaptır. İyi bir kitap. Fakat tek kitap değildir.

BRADY O; yüce tanrının ilahi sözleridir. Tanrı, İncil'i yazan adamla konuştu.

DRUMMOND Tanrı'nın Charles Darwin'le konuşmadığını nereden biliyorsunuz?

BRADY Biliyorum çünkü Tanrı bana bu adamın habis öğretilerine karşı çıkmamı söyledi.

DRUMMOND Tanrı sizinle de konuşuyor demek?

BRADY Evet!

DRUMMOND Size neyin doğru neyin yanlış olduğunu tam olarak anlatıyor mu?

BRADY *(İnatla)* Evet!

DRUMMOND Böylece siz, Matthew Harrison Brady, vahiyle mi, yasayla mı, hangi yolla bilemiyorum, Tanrı'nın emirlerini dünyaya iletiyorsunuz.

(Kahkahalar başlar.)

DRUMMOND Beyler, Nebraska peygamberini tanıyın!

(Brady'nin hatipliği çürütülemeyecek kadar güçlüdür, fakat Drummond'un kışkırtmasıyla teşhir edilen gösterişçiliği sadece gülünçtür. Kahkahalar Brady'e acı verir. Drummond'a yanıt vermeye çalışır, daha sonra seyircilere dönerek hemen hemen fiziksel bir çabayla tepkileri bastırmak ister. Fakat bu her şeyi daha da kötüleştirir.)

BRADY *(Meramını anlatmaktan aciz bir halde)* Ben... lütfen!

DRUMMOND *(Gittikçe yükselen bir tempoyla Brady'e yaklaşıarak)* Bu işlerin süreci böyle mi oluyor? Tanrı Brady'e neyin iyi olduğunu anlatıyor! Brady'e karşı olmak, Tanrı'ya karşı olmak demektir!

(Kahkahalar daha da yükselir.)

BRADY *(Şaşkın)* Hayır, hayır! Her insan karar vermekte özgürdür.

DRUMMOND Peki o zaman Bertram Cates'in Eyalet Meclisi'nde yeterli etki ve gücü olduğunu ve okullarda yalnız Darwin'in öğretilmesini öneren bir yasa çıkarttığını varsayalım?

BRADY Saçma, saçma! Dünyada tek bir mutlak gerçek var!

DRUMMOND Brady'e bildirilen Kutsal Kitaba göre! Tanrı Brady'e konuşuyor ve Brady dünyaya anlatıyor! Brady, Brady, Brady her şeye kadir!

(Drummond abartılı bir hareketle eğilir. Kalabalık güler.)

BRADY Ben gücümü Tanrı'dan alırım...

DRUMMOND Daha önemsiz biri, örneğin bir Cates veya bir Darwin—Tanrı'nın kendilerine de bir şeyler fısıldayabileceğini düşünmeye cüret etseler, Brady'e karşı olan bir düşünce de kutsal sayılabilir mi? Yoksa kendini peygamber olarak atamış birisine karşı çıktıkları için bu insanlar hapisaneye mi gitmeliler?

(Brady şimdi titremeye başlamıştır, artık konuşabilmesi olanaksızdır. Kendisine eziyet edenin karşısına dikilir. Küçük becerikli bir köpek tarafından aldatılan hantal, kaba bir ayı görünümündedir.)

DRUMMOND Kutsal kitapları çoğaltın! Brady'nin kitabını da ekleyin. Muteber olan beş kutsal kitabı ayıracak, ikinci derecedeki kutsal kitapların arasına sizinkini özenle yerleştireceğiz.

(Kahkahalar. Brady donup kalmıştır.)

BRADY (Kendisinden uzaklaşan sadık izleyicisini yeniden kazanmaya çalışarak sempatik bir ifadeyle.) Dostlarım, sayın Yargıç, takipçilerim. Hanımefendiler ve Beyefendiler—

DRUMMOND Tanık gidebilir.

BRADY (Aldırış etmeden) Burada neyi temsil ettiğimi biliyorsunuz. Neye inandığımı. Ben yaradılış kitabının gerçeğine inanıyorum. (İlahi söylemeye başlar.) Eksodüs, Şuayıp, Eyup, Musa, Harun, İlyas, Elyesa, Zülküf—

DRUMMOND Sayın Yargıç, tanığın ifadesi sone ermiştir. Tanık gidebilir.

BRADY (Yumruklarını havaya kaldırarak) Davut, Süleyman, Yunus, Lokman, Zülkarneyn—

(Duruşma salonunda karışıklık başlar. Yargıç tokmağını vurur.)

YARGIÇ Albay Brady, gidebilirsiniz.

BRADY Üzeyir, Zekeriya, Yahya, İsa—

(Brady, her isimle birlikte sıkılmış yumruklarıyla havayı döver. İzleyiciler karşı tepki gösterirler. Yargıcın tokmağı.)

YARGIÇ (Kargaşalığın üzerine çıkmaya çalışarak yüksek sesle) Duruşma, yarın sabah saat ona ertelenmiştir.

(Tokmak. İzleyiciler dışarı çıkmaya başlarlar. Aralarından bazıları, gazeteciler v meraklılar, Drummond'un çevresinde toplanırlar. Davenport, yargıcı izler.)

DAVENPORT Sayın Yargıç, bütün bunları zabıttan çıkartmanız gerekir. (Birlikte çıkarlar.)

BRADY (Hala tanık kürsüsünde dikilerek) İshak, Yakup, Yusuf—

(Sesi yavaş, yavaş kısılır. Yıkılmış bir halde tanık sandalyesine yığılır. Bayan Brady, üzgün ve endişeli kocasına bakar. Drummond, duruşma salonundan çıkar, kalabalığın büyük bir bölümü onu izler. Bayan Brady, Drummond'a umutsuzlukla ve öfkeyle bakar. Gazeteciler not alarak Drummond'u izlerler. Brady, küskün, tanık sandalyesinde oturur. Meeker, Cates'i hapishaneye götürür. Bayan Brady, kocasının yanına gelir.)

BAYAN BRADY (Onun elini tutarak) Matt—

(Brady konuşmaya başlamadan önce salonun boşalıp boşalmadığına bakar.)

BRADY Anne. Bana gülüyorlar, anne!

BAYAN BRADY *(İkna etmekten uzak)* Hayır, Matt, sana gülmüyorlar.

BRADY Bana gülmelerine dayanamıyorum!

(Bayan Brady tanık sandalyesinin bulunduğu yükseltiye çıkar. Kocasının arkasında durarak kollarıyla onun heybetli omuzlarını sarar, başını göğsüne dayar.)

BAYAN BRADY *(Yatıştırarak)* Her şey yoluna girecek, bebeğim. Her şey yolunda.

(Bayan Brady, kocasını uyutmaya çalışır gibi hafifçe öne arkaya sallanır.)

BAYAN BRADY Bebeğim... Bebeğim...

(Işık söner.)

İKİNCİ PERDE SONU

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Duruşma salonu, ertesi gün. Işık loş ve kasvetlidir. Jürinin yerine dönmesini bekleyen Drummond'la Cates'in oturduğu savunma masasını bir spot ışığı aydınlatır. Drummond düşünceli bir edayla arkasına yaslanmış, ayaklarını bir sandalyeye dayamıştır. Gazabın hedefi olan Cates, başını koluna dayamış, dinlenir. Duruşma salonu hemen hemen boştur. İki izleyici, sandalyelerinde uyuklar. Diğer yanda, Brady sefer tasındaki öğle yemeğini yer. İçkiyle gerçeklerden kaçan bir alkolik gibi o da dertlerini yemekle unutmaya çalışır. Hornbeck, girer, Brady'nin önünde eğilir.)

HORNBECK İyi günler, Albay. İkinci kahvaltısı mı ediyorsunuz?

(Brady görmezden gelir.)

HORNBECK Jüri dönmedi mi daha? Sinekleri eziyor, Adaletle güreşiyorlar, öyle değil mi?

(Hornbeck, Drummond'a doğru ilerler. Cates başını kaldırır.)

HORNBECK Jürinin girmesini hiç istemiyorum.
Bu dava hiç bitmesin bence.
Siz ne dersiniz, Albay?
Hilsboro'yu özleyeceğim.
Bu mahkemeyi, özellikle.
Kiliseyle cami karışımı bu anıtı
Bir senatör çizmiş olmalı.

(Kendi esprisine kendi güler. Bir yere oturur, gazete okur. Ne Cates, ne de Drummond ona en ufak bir ilgi göstermez.)

CATES Karar ne olacak dersiniz, Bay Drummond?

DRUMMOND Ne olacağını sanıyorsun, Bert?

CATES Beni hapse mahkûm ederler mi?

DRUMMOND Mümkündür.

CATES Hapishanede dışarıdan kimseyi görmemize izin vermezler, değil mi? Filmlerdeki gibi ziyaretçinle bir tel örgünün ardından görüşebilirsin.

DRUMMOND O kadar karamsar olma. *(Kasabaya dönerek)* Bu yangını burada başlattıkları zaman bütün gökyüzünü aydınlatabileceğini düşünmediler. Çoğunun akli başına geldi. Gene de bilinmez.

CATES *(Brady'nin çıkışını izleyerek)* O sonuçtan emin görünüyor. Kararı biliyor gibi.

DRUMMOND Hiç kimse bilmiyor. *(Kendi kulağını çekiştirerek)* Benim sezgilerim güçlüdür. Benimki kadar uzun süre – aşağı yukarı bin yıl kadar-avukatlık yaparsan, jürinin ne düşündüğünü havadaki kokudan sezersin.

CATES Şimdi ne düşünüyorlar?

DRUMMOND Bir gün kendime kolay bir dava bulacağım. Chicago’da bir arkadaşım var. Önemli bir avukat. O kadar çok para kazanıyor ki, aklın şaşar. Neden, biliyor musun? Kazanacağından emin olmadıkça, hiçbir davayı almaz. Favori ata binmedikçe yarışa katılmayan bir joker gibi.

CATES Siz bu kez, kazanma şansı sıfır olan bir ata oynadınız, Bay Drummond.

DRUMMOND Bazen hukuku at yarışına benzetiyorum. Fırtına gibi uçuyorum ama bir de bakıyorum ki, başladığım noktadayım. Atlıkarınca veya tahta at gibi... *(Gözlerini yarı yarıya kapatır. Sesi uzaktan geliyor gibidir. Dudakları kıpırdar.)* Altın dansöz gibi...

CATES Ne dediniz?

DRUMMOND Altın dansöz, benim kaybettiğim ilk yarışı. Ohio’da büyük bir mağazanın vitrininde duruyordu. Önünde durur ve kendi kendime, “Bu Altın Dansöz benim olursa, dünyada istediğim her şeye sahip olabilirim.” diye düşünürdüm. *(Gözlerini kırıştırır.)* Yedi yaşındaydım ve tahta atlardan iyi anlardım. *(Uzaklara dalar.)* Altın Dansöz, parlak kırmızı yelesi, mavi gözleri ve mor benekleriyle tepeden tırnağa altından yapılmıştı. Güneş üzengilerine yansıdığında pırıl pırıl parlardı. Ama babamın bir haftalık ücreti onu almaya ancak yeterdi. Bu yüzden Altın Dansöz’le benim aramda hep vitrin camı vardı. *(Anımsamaya çalışarak)* Bir gün, Noel değildi, sanırım. Doğum günüm olmalı. Bir sabah uyandığımda yatağımın ayakucunda Altın Dansöz duruyordu. Annem mutfak masrafından kısmış, babam da bir ay fazla mesai yapmıştı. *(O anı tekrar yaşayarak)* Hemen üstüne atladım ve sallanmaya başladım. *(Fısıldar gibi)* Ve o kırıldı, paramparça oldu. Çürük tahtadan yapılmış, tükürük ve balmumuyla yapıştırılmıştı. Ciladan ibaretti. *(Cates’e dönerek)* Ne zaman parlak, ışıldayan, olağanüstü, altın gibi parlayan bir şey görürsen, Bert, boyanın altına bak. Sahteyse herkese gerçek yüzünü göster!

(Bir radyo programcısı elinde eski model bir mikrofonla girer. Yargıç kolunda cübbesiyle girer. Mikrofonu görünce kaşlarını çatar.)

RADYO PROGRAMCISI *(Yargıca)* Sayın Yargıç, sizce bir sakıncası yoksa mikrofonu koymak için en uygun yer burası.

YARGIÇ Önceki davalarımda böyle bir şeyle karşılaşmamıştım.

RADYOCU Takdir edersiniz, bugün burada tarihi bir olay yaşıyoruz efendim. Toplumsal bir olay ilk kez radyodan canlı yayınlanacak.

YARGIÇ Mahkemenin işine karışmamak şartıyla izin veriyorum.

(Programcı kablolarını yerleştirir. Belediye Başkanı elinde bir telgrafla telaşla girer.)

BELEDİYE BAŞKANI Seninle konuşmam gerek, Merle. Şöyle gel. *(Duyulmaması için Yargıç'ı kenara çeker.)* Bu telgraf şimdi geldi. Eyalet merkezindekiler gidişattan endişeliler. Gazeteler her yerde yaygara koparmışlar. Seçimler yaklaşıyor, seçmenleri kızdırmanın hiçbirimize yararı olmaz. Olayı yatıştırırsak, iyi olur.

(Programcı tekrar görünür.)

BELEDİYE BAŞKANI Pekâlâ, sana kolay gelsin Merle!

(Belediye Başkanı, Drummond'u şapkasını çıkararak selamlar ve aceleyle çıkar.)

RADYO P *(Mikrofonu dener)* Deneme. Deneme.

(Drummond mikrofona yaklaşır.)

DRUMMOND Nedir bu?

RADYO P Bir alıcı.

DRUMMOND Yayın mı yapacaksınız?

RADYO Chicago Radyosu ile canlı bağlantı kurduk. Jüri içeri girer girmez kararı dünyaya duyuracağız.

(Drummond mikrofonu dikkatle inceleyerek eliyle dokunur.)

DRUMMOND Radyo! Tanrım, bu birçok duvarı yıkacak!

RADYO P *(Telaşla)* Radyoda tanrıdan söz etmemeniz gerekiyor.

DRUMMOND Hangi cehennemden dolayı?

(Radyo programcısı, mikrofona hayatın gerçeklerini yeni öğrenen emeklemekte olan bir bebekmiş gibi bakar.)

RADYO P “Cehennem” den de söz edemezsiniz.

DRUMMOND Bu yavan bir eğlence olacak galiba.

(Brady girer ve Radyo Programcısına doğru ağır ağır ilerler.)

BRADY Bu aletin her iki tarafından da konuşulabilir mi?

(Radyo programcısı nazik bebeğinin kulağında patlayan bu gürlmeden irkilerek)

RADYO P Evet, efendim. Her iki tarafından da.

(Abartılı bir fısıltıyla söylemiştir. Brady de sesini kısmaaya çalışır ama bu bir filin boynuna tasma takmaya benzer.)

BRADY Ben konuşurken, sesim yeterli gelmezse beni uyar.

(Radyo programcısı şaşırarak başını sallar. Hornbeck eğlenerek sırtır. Birden duruşma salonundaki hava canlanır. Meeker aceleyle girer, izleyiciler telaşla salona dönerler. “Geliyorlar”, “Karar verildi” “Jüri geliyor.” Sesleri duyulur. Meeker, yargıç kürsüsüne gider ve tokmağı alarak birkaç kez vurur.)

MEEKER Herkes ayağa kalsın.

(İzleyiciler özenle uyar.)

MEEKER Mahkeme, eyaletimizin Bertram Cates’e karşı açtığı davaya devam etmek üzere toplanıyor.

(Meeker, jüriye yol göstermek üzere ilerler. Jüri üyelerinin yüzleri sert, bakışları sabittir.)

CATES Ne dersiniz? Yüzlerinden anlayabiliyor musunuz?

(Drummond da sinirlidir. Jüri üyelerine gözlerini kısarak bakar, parmaklarıyla masanın üzerine vurur. Cates, Rachel’i görmeyi umarak bakınır. Düş kırıklığı açıkça görülür. Radyo programcısı, dışarıdan aldığı işaret üzerine mikrofona konuşmaya başlar.)

RADYO P Sayın dinleyiciler, karşınızda Harry Esterbook, Hilsboro’daki duruşma salonundan sesleniyorum. Jüri ünlü maymun Davası’nın kararını açıklamak üzere şu anda duruşma salonuna dönüyor. Yargıç yerini alıyor. Birkaç dakika içinde Bertram Cates’in hakkındaki kararı öğreneceğiz.

(Yargıç şaşkınlıkla ona bakar. Radyo programcısı mikrofonu Yargıcın önüne yerleştirir ve bir iki adım geri çekilir. Bütün salonda sessiz bir gerilim hissedilir.)

YARGIÇ *(Boğazını temizleyerek)* Sayın jüri üyeleri. Kararınızı verdiniz mi?

SILLERS *(Kalkarak)* Evet, efendim. Verdik, Sayın yargıç.

(Meeker Sillers’a doğru ilerler ve onun elindeki kağıt parçasını alır. Sessizce kürsüye gider, bütün gözler kâğıt parçasını izler. Yargıç kâğıdı alır, açar ve kürsüye vurur.)

YARGIÇ Jüri kararını oy birliğiyle almış. Bertram Cates, itham edildiği üzere suçlu bulundu!

(Duruşma salonunda büyük bir tepkiye yol açar. Bazıları alkışlar. “Amen” sesleri duyulur. Bazıları karşı çıkar. Brady memnundur. Ama seçim mitinglerinin parlak, güçlü, kendinden emin adamı değildir artık. Bu onun için buruk bir zaferdir. Cates önüne bakar. Radyo

programcısı, mikrofona çabuk çabuk bir şeyler fısıldamaktadır. Yargış tepkiyi dizginlemeye kalkışmaz.)

HORNBECK *(Bir seyyar satıcı edasıyla)* Orta Çağ'a bilet alın, baylar!
Kral Şarl'ın taç giyme törenini kaçırmadınız!

YARGIÇ *(Tokmağını vurur. Gürültüyü bastırmak için sesini yükselterek)*
Sessizlik lütfen. Kendinize gelin! Duruşma devam ediyor.

(Gürültü kesilir.)

YARGIÇ Sanık, mahkemenin kararını dinlemek üzere ayağa kalsın.

(Drummond birden kendine gelerek soran gözlerle bakar)

YARGIÇ Bertram Cates, seni—

DRUMMOND *(Sertçe)* Sayın yargıç, usul hakkında sorum var!

YARGIÇ *(Sinirli)* Sorun bakalım.

DRUMMOND Bu eyalette ceza verilmeden önce sanığa son sözünün sorulması adet değil midir?

(Yargıç kıpkırmızı kesilir.)

YARGIÇ İhmalim için, özür dilerim, Albay Drummond. Karışıklıktan unuttum.
(Cates'e dönerek) Eevet, Bay Cates, karar yüzünüze karşı okunmadan önce söylemek istediğiniz bir şey varsa, buyurun söyleyin.

(Yeniden boğazını temizler. Cates kalkar. Duruşma Salonu'nda çıt çıkmaz.)

CATES *(Sade)* Sayın yargıç, ben hatip değilim. Son birkaç gün içinde dinlediğimiz kişilerin güzel konuşma yeteneğine sahip değilim. Sıradan bir öğretmenim.

BAYAN BLAIR Bundan sonra olamayacaksın.

CATES *(Duraklar. Alçak sesle)* Bir öğretmendir. *(Güçlülükle)* Öyle hissediyorum ki, ben... Ben haksız bir yasaya aykırı davranmaktan yargılandım. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de bu yasaya karşı gücüm yettiğince mücadele edeceğim. Ben—

(Cates bundan sonra ne söyleyeceğinden emin değildir. Bir an duraksar, sonra yerine oturur. Hepsi değil ama izleyicilerin çoğu alkışlar. Brady sinirlenir, rahatsız olmuştur. Davayı kazanmıştır. Ödül onun olmalıdır ama şekere ulaşamaz. Brady, zafer anında, duruşma salonundan coşkulu izleyicilerin omzunda çıkacağını ummuştur. Fakat oyun plana uygun ilerlemiyordu. Tokmak vurur. Duruşma salonu sakinleşir.)

YARGIÇ Bertram Cates, iddia edildiği üzere mahkeme seni ilgili yasa maddesine aykırı davranmaktan suçlu buldu. Bu suç, para veya hapisle cezalandırılabilir. *(Öksürür)* Daha önce bu madde hiç ihlal edilmediği için mahkemeye emsal teşkil edebilecek bir örnek yok. *(Otomatik gülümser.)* Mahkeme, Bertram Cates'i *(Belediye Başkanı'na bakar, öksürerek)* yüz dolar para cezasına çarptırmayı uygun bulmuştur.

(Duruşma salonundan şaşkın mırıltılar. Brady öfkelenir. İnanamıyormuş gibi ayağa fırlar.)

BRADY Sayın yargıç, yüz dolar mı dediniz?

YARGIÇ Doğru. *(Bitirmeye çalışarak)* Dava sona ermiştir.

BRADY *(Gürleyerek)* Sayın yargıç, davacı taraf istisnai durumu göz önüne almanızı talep ediyor. Bu kadar önemli bir konuda mahkeme çok daha ağır bir ceza vermelidir.

DRUMMOND İtiraz ediyorum.

BRADY Bu günahkârı ibret olsun diye cezalandırmalısınız! Dünyaya göstermelisiniz ki—

DRUMMOND Bir dakika, bir dakika. Paranın miktarı umurumda değil. Bertram Cates'in bunu ya da başka bir para cezasını ödemeye hiç niyeti yok. Tek bir dolar bile ödemeyecek. Yüksek Mahkemeye başvurarak temyiz edeceğiz. Mahkeme başvurmuzu hazırlamak için bize otuz günlük süre tanır mı?

YARGIÇ Süre tanındı. Mahkeme cezayı beş yüz dolara çıkardı. Sanırım bu davayı sona erdirir. Dava sona ermiştir.

BRADY *(Telaşla)* Sayın yargıç! *(Kalın bir teksti eline alır.)* Sayın yargıç, mahkemenin izniyle hazırladığım birkaç kısa açıklamayı zapta geçirtmek istiyorum.

DRUMMOND İtiraz ediyorum. Bay Brady kısa ya da uzun açıklama yapabilir ama burada değil. Siyasi toplantılarının yeri burası değil. Hilsboro'daki işimiz bitti. Savunma duruşmanın sona erdirilmesini talep ediyor.

BRADY *(Öfkeli)* Sadece birkaç noktaya değinmek istiyorum—

YARGIÇ Biz de dinlemeye can atıyoruz ama Albay Drummond'un usule dair talebini dikkate almalıyız. Buradaki herkesin duruşma sona erdikten sonra kalıp sizi dinlemek isteyeceğinden eminim.

(Brady, mahkemeye saygı göstererek başını eğer. Yargıç tokmağını vurur.)

YARGIÇ Duruşma sona ermiştir.

(Karışıklık ve tepkili mırıltılar başlar. Hornbeck aceleyle Meeker'a doğru ilerler ve fısıltıyla konuşur. Mahkemenin resmiyetinden sıyrılan izleyiciler kollarını arkaya gererek rahatlarlar. Yelpazeler yellenir, terden yapışan giysiler düzeltilir.)

MELINDA *(Duruşma salonu'nun diğer ucundaki Howard'a seslenerek)* Hangi taraf kazandı?

HOWARD Emin değilim. Ama hepsi bitti.

(Birkaç seyyar satıcı ellerinde limonata bardaklarıyla, dondurmalarla salona girer.)

SATICI Buz gibi limonata!

(Yargıç tokmak vurur.)

YARGIÇ Susun! Lütfen dinleyin!

(İzleyiciler biraz susar ama sessizlik sağlanamaz.)

YARGIÇ Şimdi bir açıklama yapmak isteyen Albay Brady'yi dinlemekten onur duyacağız.—

(Yargıç, Meeker ve Hornbeck'in seslerinden rahatsız olarak susar. Meeker'la Hornbeck alçak sesle konuşurlar ama mırıltılar birbirine karışır.)

SATICI Buz gibi limonata! Dondurma kaymak!

(İzleyiciler dondurma ve limonata almak için sıraya girerler. Brady konuşmaya hazırlanır ama kargaşadan şaşırır. Hornbeck, cüzdanından çıkardığı bazı kâğıtları yargıca uzatır. Meeker ona "alındı" makbuzu verir. Yargıç tokmağı tekrar vurur.)

YARGIÇ Hanımlar, Beyler, kulak vermenizi rica ediyoruz. Albay Brady'nin görüşleri ilginizi çekecektir.

(Birkaç sessiz takipçisi bekler. Koşuşturma ve limonata satışı sürer. İzleyicilerin arasında iki çocuk bir içeri bir dışarı koşuştururlar. Brady sanki büyük bir ilgi topluyormuş gibi ellerini havaya kaldırır.)

BRADY Sevgili dostlarım! Lütfen kulak verin!

(Kalın ve güçlü ses gürültüyü biraz hafifletir. Ama eski günlerin coşkulu ilgisi yoktur.)

BRADY Sevgili yurttaşlarım. Kutsal Filistin'in kutsal dağlarında, çok eski zamanlarda bizim kalkanımız ve siperimiz olan kutsal yasa ortaya çıktı. Çağlar boyunca insanlar bu yasadan güç aldılar. Ve burada—

(Radyo programcısı Brady'e doğru sinirli bir tavırla ilerler.)

RADYO P Özür dilerim, bayım—pardon Albay Brady, alıcıya doğru konuşur musunuz?

(Radyo programcısı, Brady'yi mikrofona doğru yaklaştırır. Brady, bu yerleştirme sırasında cansız, kocaman bir cisim gibi görünür. Bu sırada dinleyicilerin ilgisi dağılmıştır. Mırıltı ve homurdanmalar başlar.)

BRADY *(Tiz bir sesle bağırır.)* Onlar gücümüz nereden geliyor diye dağlara bakıyorlardı. Biz burada bu duruşma salonunda suçlananın kurtuluşunu gördük.

(Birkaç kişi salonu terk eder. Brady onları umutsuzlukla göz ucuyla izler.)

BRADY İtham edilenin kurtuluşunu—

RADYO P *(Sahne dışından gelen bir uyarıdan sonra)* Sayın dinleyiciler, Chicago'daki program yönetmenimiz süremizin dolduğunu anımsatıyor. Ben Harry Esterbook sizlere iyi günler dilerim. Şimdi "Müzikal saati" programını dinlemek üzere merkez stüdyomuza bağlanıyoruz.

(Mikrofonu alır ve çıkar. Bu, Brady için bardağı taşıran son damla olur. İzleyicilerin çoğunun gittiğini anlar. Çılgınca bir heyecanla sesi titreyerek konuşmaya başlar.)

BRADY Kutsal Filistin'in kutsal tepelerinden...

(Titremeye başlar. Dudakları kıpırdar ama ses çıkmaz. O ana kadar olanların tersine Brady'nin sesinin kesilmesi sessizliği sağlar. Hatip, dinleyicilerini ancak ağzını açmayarak tutabilmektedir.)

DÜKKAN SAHİBİ Bakın, ona bakın!

BAYAN BRADY *(Dehşetle)* Matt—

(Brady'nin dudakları titrer, gözleri sabit bir noktaya dikilir. Yavaşça izleyicilere doğru eğilir gibidir. Birden yüzüstü yere düşer. Meeker ve Davenport koşarak omuzlarından yakalar ve düşmesine engel olurlar. Havaya sıkılmış olan elindeki kâğıtlar ortalığa dağılır. Herkes bağırır. Bayan Brady çığlık atar.)

DAVENPORT Çabuk doktor çağırın!

(Birkaç kişi halsiz düşen Brady'yi taşıyarak yan yana dizilmiş üç sandalyeye uzatırlar. Bayan Brady yanına koşar.)

BAYAN BRADY Matt! Tanrım, yardım et! Matt!

(Drummond, Hornbeck ve Cates birz uzakta, endişeyle izlerler. Brady'nin baş ucuna gelen dindar bir yaşlı kadının çığlığıyla sessizlik bozulur.)

KADIN Mucizeni göster. Yüce Tanrım! Mübarek peygamberimizi koru!

(Meeker onu kabaca geriye ittirir.)

MEEKER *(Aşağılayarak)* Hadi defol kadın! Onu hemen çıkaralım buradan! Çabuk olun! Hank, Bill, tutun bacaklarından. Karşıdaki doktora götürelim.

(Birkaç kişi Brady’i güçlkle taşımaya çalışır. Tuhaf bir şey olur. Brady uzaklardan gelen bir sesle—sanki içine mühürlenmiş olan bir şeyler kırılmış da değerli eşyalar sonunda etrafa saçılmış gibi—konuşmaya başlar.)

BRADY *(Dışarı taşınırken, tuhaf gerçek dışı bir sesle)* Sayın Adalet Bakanı, Amerika Birleşik Devletleri’nin sayın yurttaşları. Beyaz Saray’daki görevim sırasında bu ülkenin sıradan insanların durumunu iyileştireceğime söz veriyorum. Yeni başkanınız olarak, bütün hayatım boyunca söylediklerimi bir kez daha tekrarlıyorum...

(Klabalık şaşkın ve meraklı onun yanı sıra yürür. Sadece Drummond, Cates ve Hornbeck, Brady’nin çıkışını gözleriyle izleyerek yerlerinde kalırlar.)

DRUMMOND Ne kadar da çabuk taraf değiştiriyorlar. Beklemediği bir anda olunca, insanı kim bilir nasıl yaralar! Üç kez başkan olmaya ramak kalmış olmak nasıl bir duygudur, hep merak ederim. Kafasının içi verilmemiş söylevlerle doludur.

HORNBECK: İkinci adama bir şey oldu.
Yarıştta hep ikinci gelen
Adama bir şey oldu.
Ulusun şamar oğlanı oldu.
Pastanın kaymağını alamayan
Tüm zamanların şamar oğlanları
Spot ışıklarına ve manşetlere çıktılar.
Amuda kalkarak, ayaklarını salladılar
Bademcikleri borazana döndü
Bana haykıran bir adam gösterin
Ben de size onun ikinci adamını göstereyim.

CATES Suratını gördün mü? Çok kötü görünüyordu...

(Meeker girer. Cates ona döner. Meeker “bilmiyorum” der gibi başını sallar.)

MEEKER Bu sıcakta daha çok insanın fenalaşmadığına şaşıyorum.

HORNBECK Onu merak etmeyin.
Ona ekmeği ve turşuyu hazmetmek
Buruk zaferin ekşi tadını unutmak için zaman tanıyın.
Hava kararmadan yüce Brady gene
Lavlarını püskürtmeye, alev saçmaya başlar.

(Cates şaşkın başını sallar. Drummond endişeyle onu izler.)

DRUMMOND Ne var, evlat?

CATES Kazandım mı, kaybettim mi? Emin değilim.

- DRUMMOND** Kazandın.
- CATES** Ama jüri beni suçlu—
- DRUMMOND** Hangi jüri? 12 adam mı? Milyonlarca insan senin yanında. Onlar kazandığını söyleyecek. Yarın gazetelerde senin haksız bir yasayı ezip paramparça ettiğini okuyacaklar. Kimse kararı önemsemeyecek!
- CATES** İyi ama bana ne olacak? İşimi kaybettim. Pansiyondan kapı dışarı edecekler beni.
- DRUMMOND** Tabii, zor günler bekliyor seni. Bir süre toplumun dışında kalacaksın. Ama yaşayacaksın. Şunu unutma, senden sonrakinin yolunu açtın.
- CATES** Ne demek istiyorsunuz?
- DRUMMOND** Bu tür olayların sona ereceğini sanmıyorsun, değil mi? Yarın başka biri buna karşı çıkmak zorunda kalacak. Sen işte, insanlara karşı çıkabilme cesaretini verdin.
- CATES** *(Bundan gurur duyarak Meeker'a döner.)* Hapishaneye dönmek zorunda değil miyim, Bay Meeker?
- MEEKER** Kefaletin ödendi.
- CATES** Bir öğretmenin beş yüz dolar bulabileceğini mi sanıyorsun?
- MEEKER** *(Başıyla Hornbeck'i göstererek)* Şu ahbap, parayı yatırdı.
- HORNBECK** Baltimore Herald'a bir yıllık abonelikle birlikte
Hiçbir karşılık ve zorunluluk beklemeden
Size özgür bir yıl veriyoruz.

(Rachel elinde bir bavulla girer. Yüzünde taze bir anlam ve gülümseme vardır. Cates döner ve onu görür.)

- CATES** Rachel!
- RACHEL** Merhaba Bert!
- CATES** Nereye gidiyorsun?
- RACHEL** Bilmiyorum ama babamı terk ediyorum.
- CATES** Rache...
- RACHEL** Jüri benim yüzümden seni suçlu buldu.

(Cates karşı çıkmaya çalışır.)

RACHEL Benim hatam. Onlara ben yardım ettim. *(Rachel, Bert'e bir kitap uzatır.)* Bu, senin kitabın, Bert.

(Bert sesizce kitabı alır.)

RACHEL Onu okudum. Sonuna kadar. Ama anlamadım. Anladığım kadarını da sevmeydim. İnsanların maymunlardan geldiğini düşünmek istemiyorum. Ama önemli olan bu değil.

DRUMMOND Haklısın, bu önemli değil.

(Rachel, Drummond'a doğru ilerler.)

RACHEL Sizi kıracak bir şey söylemediğimi umuyorum, Bay Drummond. Ben şimdiye kadar öyle pek derinlemesine düşünmedim. Düşünmekten korktum hep. Hiç düşünmemek kolayıma gitti. Ama şimdi anladım. Düşünce, karnımızda taşıdığımız bir çocuk gibidir. Doğmak zorundadır. Eğer, o içimizde ölürse, bizim de bir parçamız onunla birlikte ölür. *(Kitabı işaret ederek)* Bay Darwin'in yazdıkları kötü olabilir. Bilemiyorum. Kötü ya da iyi olması bir şeyi değiştirmez. Düşünceler, çocuklar gibi gün ışığına çıkmak zorundadır. Bazıları sağlıklı veya hastalıklı bir bitki gibi olabilir. Hastalıklı fikirler ayıklanır diyorum, öyle değil mi, Bert?

(Bert başıyla onaylar, ona hayranlıkla bakar. Ona doğru yürüyemeyecek kadar sersemlemiştir. Drummond, "Bu gerçekten iyi bir kız." der gibi gülümser. Yargıç, sessizce içeri girer.)

YARGIÇ Brady öldü!

(Herkes şaşırır. Yargıç odasına doğru yürür.)

DRUMMOND Matthew Harrison Brady'nin olmadığı bir dünya düşünemiyorum.

CATES *(Yargıç'a)* Ölüm sebebi ne? Ne dediler?

(Yargıç sersemlemiş, yanıt vermeden çıkar.)

HORNBECK Matthew Harrison Brady'nin karnı çatladı. Pisboğazlıktan öldü!

(Drummond çantasını yere vurur.)

HORNBECK Benim onun hakkındaki düşüncemi biliyorsunuz. Ben de sizinkini biliyorum. Ağıt yakmayı cahillere bırakalım! Biz neden ağlayacağız ki? O kendisi için yeteri kadar ağladı! Nebraska'dan çıkan gözyaşı ırmağı Tüm ulusu Mississippi gibi ağlattı.

Onun kim olduğunu biliyorsunuz
Abuk sabuk bir İncil pehlivanı.

(Drummond, öfkeyle kalkar.)

DRUMMOND Seni kendini bilmez züppe! Onun inancıyla alay etmeye hakkın yok!
Benim dinimin veya dinsizliğimin seni ilgilendirmemesi gibi!

HORNBECK *(Küçümseyerek)* Bakın hele, biliyor muydunuz?
Henry Drummond can düşmanını savunuyor!

DRUMMOND *(Duygulu, alçak sesle)* O adamda bir yücelik vardı.

HORNBECK Ölüm ilanına bunu koyayım mı?

DRUMMOND Ne istersen onu yaz, lanet olası!

HORNBECK Otuz yıldır ölü olan bir adamın
Ölüm ilanını nasıl yazarsınız?
“MHB’nin anısına” Ya sonrası?
Müritlerine yazdığı mektupları
Postada kaybolan havariyi selamlayın!
Yıllar sonra turistler rehber sorar
“Burada kim ölmüştü? Adı neydi?
(Birden düşünceli)
O ne demişti rahibe? Kendi durumuna uyuyor!
(Tanık kürsüsüne ve yargıcın kürsüsüne aranarak bakar.)
Burada bir tane olmalıydı.
(Hornbeck, İncil’in üstüne atlayarak)
İşte buldum. Onun kitabı!
(Aceleyle karıştırarak)
Süleyman’ın Meselleri’nde idi, değil mi?

DRUMMOND *(Alçak sesle)* “Kendi evine zarar veren rüzgâr eker, fırtına biçer
ve budala, gönlü yüce olan bilgeye hizmet eder.”

*(Hornbeck, Drummond’a şaşkınlıkla bakar. İncil’i kapatarak Yargıcın kürsüsüne koyar.
Hornbeck kollarını kavuşturarak, Drummond’a kısık gözlerle bakar.)*

HORNBECK Bu yılın tanrısızları tuhaf bir ürün verdi!

(Drummond’un sabrı taşar.)

DRUMMOND Senden bıktım, Hornbeck.

HORNBECK Neden?

DRUMMOND Hep üste çıkmaya çalışıyorsun.

HORNBECK Bu tipik avukat hilesidir. İtham edeni itham etmek!

- DRUMMOND** Beni neyle itham ediyorsun?
- HORNBECK** Seni kendini aldatmakla
Önceden tasarlanmış kibarlıkla
Birinci dereceden aşırı duygusallıkla
İtham ediyorum.
- DRUMMOND** Neden? Bir adamın tüm yaşamını bir kalemde silip atmadığım için mi?
Sana söylüyorum, Brady de Cates'le aynı hakka sahipti: Yanlış düşünme hakkına.
- HORNBECK** Yobazlara Nazik Davranın Haftası
Ölüye saygı göstermeliyiz.
Dünya nezaketle bu hale geldi.
- DRUMMOND** Onun bedeninde bir dev yaşamıştı. *(Alçak sesle)* Ama Matt Brady yitip gitti. Çünkü o Tanrı'yı çok uzaklarda aradı.
- HORNBECK** Sen ikiyüzlü bir sahtekârsın! *(Bir şey keşfetmiş gibi)* Sen ondan daha dindarsın!

(Drummond yanıt vermez. Hornbeck aceleyle çıkışa doğru yürürken)

- HORNBECK** Bağışlayın baylar. Tanrı'ya inanan
Tanrısızın öyküsünü yazmak için
Bir daktilo ve çekiç bulmam gerek.
- CATES** Albay Drummond.
- DRUMMOND** Eyalet Ordusu'ndaki görevimden istifa ediyorum. Kılıcımı iade ettim.
- CATES** Temyize başvurmak için çok para gerekir, değil mi? Size hiçbir ödeme yapamadım.
- DRUMMOND** Ben buraya para kazanmaya gelmedim. *(Döner)* Bir sonraki trene yetişmem gerek.
- RACHEL** Beş on beşte bir tren var. Bert, biz de o trene binelim.
- CATES** Gidip eşyayı toplayayım.
- RACHEL** Ben sana yardım ederim.

(Çıkmaya hazırlanırlar. Rachel bavulunu almaya döner. Cates ceketini alır. Drummond'un kolunu dostça sıkarak.)

- CATES** İstasyonda görüşürüz.

(Rachel ve Cates çıkarlar. Drummond sahnede yalnız kalmıştır. Birden Rachel'in getirdiği Darwin'in kitabını görür.)

DRUMMOND *(Seslenerek)* Bunu unuttunuz!

(Rachel ve Cates çoktan uzaklaşmıştır. Kitabı elinde tartar. Bu kitap fırtınanın merkezi olmuştur. Drummond, sonra yargıç kürsüsündeki İncil'i fark eder. İncil'i diğer eline alır. Bir o kitaba, bir diğerine bakar, elleri hassas bir teraziymiş gibi ikisini tartar. Gülümser, omuz silker. İki kitabı bir araya getirerek, yan yana çantasına yerleştirir. Cadde platformuna geçerek boş meydanı ağır ağır geçer.)

PERDE



**"KENDİ EVİNE ZARAR VEREN
RÜZGAR EKER, FIRTINA DİŞER."**



HACIVAT ÇELEBİ KİTAPLIĞI

